

L'ADQUISICIÓ DE TEMPS I ASPECTE EN CATALÀ I CASTELLÀ COM A L2 PER
PART D'APRENENTS D'ORIGEN MARROQUÍ A LES ESCOLES PÚBLIQUES DE
L'ÀREA METROPOLITANA DE BARCELONA

Autora:

EULALIA CANALS

Tesi doctoral presentada al Departament de Lingüística del GRADUATE CENTER OF
THE CITY UNIVERSITY OF NEW YORK

Director:

RICARDO OTHEGUY

Tribunal:

RICARDO OTHEGUY

GITA MARTOHARDJONO

EVA FERNÁNDEZ

INTRODUCCIÓ

El present treball examina l'adquisició de les relacions tempo-aspectuals en castellà i català. Examina específicament adquisició de tres temps: l'imperfet, el pretèrit perfet i el pretèrit indefinit. En aquesta introducció es farà un breu resum de la recerca feta en el camp d'adquisició de temps i aspecte en l'adquisició de segones llengües.

La recerca feta fins ara en l'adquisició de temps i aspecte s'ha centrat en l'adquisició de les diferències funcionals entre els temps imperfectius i els perfectius en llengües romàniques per part d'aprenents que les adquireixen o bé com a segona llengua o com a llengua estrangera (Andersen 1986, Salaberry 1999, Comajoan 2000, López Ortega 2000, Montrul i Slabakova 2002). La majoria d'aquests estudis tenen com a objectiu provar la validesa de la hipòtesi de aspecte que proposa que l'adquisició de la morfologia verbal depèn en gran part de la informació aspectual inherent al significat de cada verb. Així, un verb que expressa una acció puntual com 'arribar', per exemple, serà usat primerament en un context perfectiu, mentre que un verb estatiu com 'ésser' en canvi serà usat en un context imperfectiu en les primeres fases de l'adquisició d'aquesta morfologia. Tanmateix, aquesta hipòtesi no inclou cap predicció sobre les diferències funcionals que porten a la producció del pretèrit perfet i del pretèrit indefinit en contextos diferents. El poder de predicció de la hipòtesi aspecte, doncs, rau en la diferència entre temps perfectius i imperfectius, però no informa de quin tipus de verbs seran utilitzats abans en el pretèrit indefinit (en oposició als que s'usaran abans amb el pretèrit perfet).

La naturalesa de la variació en la interllengua dels aprenents ha estat l'objecte d'estudi d'un bon nombre de recerca: Preston (1996), Young (1991) i Regan (1996) entre d'altres. Aquests autors indiquen que la variació lingüística és un tret essencial de la parla

dels aprenents d'una segona llengua, i que les interllengües de diferents aprenents varien tant en nivells de proficiència com en la rapidesa en la que adquireixen els diferents trets de la llengua meta. El model variacionista es pot qualificar d'apropiat en un estudi de l'evolució de la interllengua ja que pot incorporar tant l'entorn lingüístic de la producció lingüística com la situació sociolingüística de l'aprenent com a factors que poden predir la variabilitat d'ús d'una estructura en la interllengua de cada parlant. Un altre factor que fa que el model variacionista sigui adient en aquest tipus d'estudis és el fet de que pot tenir en compte la importància relativa de la predicció de diferents factors i no només d'un en la variació en la interllengua, és a dir, que permet la possibilitat de fer anàlisis multivariades.

Aquestes qüestions s'adrecen mitjançant l'estudi de l'ús dels temps esmentats (imperfet, pretèrit perfet i pretèrit indefinit) en el català i castellà parlat pels aprenents d'origen marroquí a tres escoles de l'àrea metropolitana de Barcelona. L'objectiu d'aquesta recerca és respondre les següents preguntes. Primerament, quin dels tres temps verbals (imperfet, pretèrit perfet or pretèrit indefinit) suposa més problemes d'aprenentatge als parlants de català i castellà com a L2 comparat amb el grup de control format per aprenents autòctons? Segon, quina dimensió del verb és la més complicada d'adquirir, el significat lèxic del verb, la morfologia del verb o bé la funció del verb? I finalment, quines variables lingüístiques i sociolingüístiques poden predir millor les característiques de la parla dels aprenents al·lòctons?

Aquest treball està organitzat de la següent forma. El primer capítol proporciona definicions bàsiques de temps i aspecte, descriu els tres temps verbals que són objecte d'estudi (imperfet, pretèrit perfet i pretèrit indefinit) en les dues llengües meta (castellà i

català) i descriu el sistema de temps i aspecte de les llengües primeres dels infomants al·lòctons (Àrab marroquí i amazic). El segon capítol ofereix una visió detallada de les diferents teories sobre adquisició de temps i aspecte, de treballs de recerca que se centren en l'adquisició del temps i aspecte en les llengües meta del present estudi. El tercer capítol dóna una breu descripció de la situació sociolingüística de l'àrea metropolitana de Barcelona. El quart capítol presenta la metodologia i procediments fets servir en la recollida de dades del present estudi: les preguntes d'investigació, els participant, els materials i el tractament de les dades. Finalment, el cinquè capítol, presenta els resultats i les conclusions de l'estudi.

CAPÍTOL 1

TEMPS I ASPECTE

1. Definicions de temps i aspecte

Totes les llengües poden expressar accions o situacions en una línia temporal que s'estén des del present. Segons Comrie (1985) hi ha dues maneres de relacionar una situació amb la línia temporal: la situació es pot associar amb un segment o punt específic o el contorn temporal intern de la situació es pot representar com un punt o com un allargament en la línia temporal. Comrie conclou que aspecte tracta del temps intern de la situació, mentre que el temps relaciona amb el temps extern de la situació.

1.1. Temps

Com hem mencionat abans, Comrie (1985) defineix temps verbal com “a gramaticalized expression of location in time” (p.9); el temps verbal relaciona entitats amb un punt de referència, i per tant es pot entendre com una categoria dística (en canvi aspecte no s'hi pot considerar). Tanmateix, el temps verbal no és la única forma que les llengües tenen d'expressar temps; la informació contextual i adverbial també contribuïssin a expressar la temporalitat.

Hi ha dues formes de localitzar el temps verbal en el temps: una possibilitat és incloure el present com a centre dístic (els temps passat, present i futur tenen tots llaços amb el present com a centre dístic), anomenat *temps absolut*. L'altra forma és localitzar el centre dístic a un altre punt que el dona el context de la situació mateixa, quelcom conegut com a *temps relatiu*. Alguns temps verbals, per exemple, necessiten un referent en una altra frase verbal per a ser interpretats correctament.

- (1) a. Having read the book, he started writing.
 ‘Havent llegit el llibre, va començar a escriure’
 b. Having read the book, I know the History of Latin America better.
 ‘Havent llegit el llibre, conec millor la historia d’Amèrica Llatina’

En les frases anteriors el temps de referència del gerundi s’obté relacionant-lo amb el temps de la frase següent. Així, el temps de referència de (1a) seria el passat en relació a *va començar a escriure*, mentre que la referència de (1b) seria el present en relació al present (*conec*). Segons Comrie (1976), una de les diferències entre els dos grups de llengües del present estudi (català i castellà envers àrab marroquí i amazic) rau en la diferència entre temps relatiu i temps absolut. Comrie sosté que l’imperfet, el pretèrit perfet, i el pretèrit indefinit es comporten com a temps absolutes en les llengües romàniques, mentre que en àrab (i amazic) s’usen com a temps relatius.

Segons Dietrich, Klein & Noyau (1995) el temps verbal és una categoria dística que ajuda a situar un esdeveniment en algun lloc en relació al temps de l’enunciat. L’estructura temporal connecta un contingut lèxic a un lapse de temps; existeixen dos tipus de relació entre lapses de temps: a) relacions d’ordre amb abans i després, i b) relacions topològiques que defineixen relacions de coincidència, simultaneïtat, o inclusió entre lapses de temps. Els mateixos autors proposen altres distincions rellevants com el *temps de l’enunciat* (time of the utterance) que és el temps en el que es va produir l’enunciat, *temps de la situació* (time of the situation) que és el temps real en el que l’acció va ocórrer, i finalment el *temps tema* (topic time) que és el temps esmentat a l’anunciat. Dues d’aquestes tres categories les ha fet servir Dowty (1986) però amb una

terminologia diferent, temps del discurs (speech time) i temps de referència (reference time) que equivalen al temps de l'enunciat i al temps de la situació respectivament.

1.2. Aspecte

Per tal de distingir entre aspecte i temps, Comrie (1976) identifica el temps com a categoria dística que relaciona el temps de la situació referida a un altre temps (normalment al moment de l'enunciació) i aspecte com a les diferents formes de descriure la constitució temporal interna d'una situació. Dietrich et al. (1995) donen una explicació complementària i mencionen que aspecte afronta la situació des d'una certa perspectiva. Passem tot seguit a examinar diferents tipus aspecte, centrant-nos en els aspectes perfectius i imperfectius.

Comrie (1976) manté que aspecte imperfectiu presenta la informació complementària d'una acció sense esmentar el principi o el final d'aquesta situació i fent referència explícita a l'estructura temporal interna de la situació des de dins. L'imperfectiu es pot subdividir en diferents subcategories segons Comrie: l'*habitual* descriu una situació que és característica d'un període llarg de temps on la situació mateixa és la característica principal de tot el període; *el continu* és un imperfectiu no habitual; *el progressiu* indica una situació que n'emmarca una altra.

Algunes partícules lèxiques, sobretot els verbs, tenen significants aspectuals inherents com la duració, la puntualitat, la telicitat, el dinamisme i la estativitat. La *duració* es refereix al fet que una situació duri un cert període de temps, mentre que la *puntualitat* és una característica d'una situació que no dura més que un moment concret. És a dir, les situacions puntuals no tenen ni duració ni estructura interna. Tal com Comrie

apunta, la puntualitat i la imperfectivitat són incompatibles; de fet, l'imperfet de qualsevol acció puntual té un significat iteratiu implícit. Si canviem la frase *els corredors van arribar a la meta* per *els corredors estan arribant a la meta*, veiem que el significat puntual es perd i el temps progressiu afegeix un sentit iteratiu a la frase. La *telicitat* s'entén com una situació que ha d'arribar a un punt final definit (per exemple, cantar una cançó), mentre que una situació atèlica no té un final explícit (per exemple, saber francès o cantar). El *dinamisme* indica que una situació comporta canvi, i la *estativitat* es caracteritza per la manca d'esforç per part de l'agent per mantenir-se com a verb estatiu (per exemple, ésser).

Aspecte perfectiu presenta la totalitat de la situació a què es refereix vista com un tot, amb un principi i un final. El perfectiu també es presenta com el membre no marcat en qualsevol oposició aspectual que es defineix en termes de perfectivitat. Sota aquesta categoria es poden incloure alguns temps passats (el pretèrit, el plusquamperfet, entre d'altres) que, a part d'altres significats aspectuals, tenen com a significat principal un fet delimitat en el passat.

El terme perfet (també conegut com a anterior) es fa servir per referir-nos a una situació en passat que està connectada a un estat present o a un estat que té rellevància en el moment present (per exemple, He estat dues vegades a Nova York). En la literatura sobre el perfet hi ha un debat obert sobre si se l'ha de considerar un aspecte o bé un temps. Tant Comrie (1976) com Dahl (1985) indiquen el problema que pot suposar considerar el perfet com a un aspecte perquè la definició de perfet no ens indica res sobre la constitució interna d'una situació sinó que ens informa d'una situació temporal (un passat connectat a un estat present o a un estat que té rellevància en el moment present).

A part d'indicar aquesta problemàtica, cap dels autors anteriors proposa una solució i només fan un llistat dels diferents tipus de perfet. El terme *perfet* el farem servir a partir d'ara per a referir-nos al tret que caracteritza el pretèrit indefinit (un passat connectat a un estat present o a un estat que té rellevància en el moment present), mentre que el terme *perfectiu* l'usarem per a descriure el pretèrit perfet (una situació passada limitada temporalment).

Tant Comrie (1985) com Schwenter (1994) esmenten cinc tipus de perfet. El perfet de *resultat* que indica que l'estat present és el resultat d'una acció en passat (per exemple, *En Joan ha marxat*); el perfet *experiencial* que requereix que la situació hagi estat certa com a mínim en un període determinat de temps en el passat recent i que implica un coneixement per part de l'agent (per exemple, *La Maria ha viscut a Nova York un temps*); el perfet de *situacions persistents* o *continuatives* que caracteritza una situació que va començar al passat però continua fins al moment present (per exemple, *L'he estat esperant una hora*); i el perfet de *passat recent* en què la rellevància de la situació passada en el present es deu a la proximitat temporal (per exemple, *He conegut a la seva filla fa poc*). En aquest tipus de perfet, el grau de proximitat que la situació ha de tenir amb el moment present és força arbitrari i pren diferents formes en llengües diferents. Finalment, Schwenter inclou el perfet de *rellevància actual* que és el que fa referència a una situació que és rellevant actualment (per exemple, *Ja l'he conegut i per tant te'l puc presentar*).

Bybee, Perkins & Pagliuca (1994) exposen els diferents graus de distància que es poden expressar en temps passat. Els autors suggereixen que alguns tipus de passats no són específics i no tenen un límit temporal com per exemple el *passat immediat* que

indica que una situació ocorregué en un punt del passat recent, el *passat remot* que indica que una situació ocorregué en el passat distant o remot, i el *passat històric* que indica que una situació ocorregué en temps històrics o mítics. Existeixen també quatre tipus més de passat que recorren al cicle temporal diari per a establir els límits temporals: el *passat hodiernal* que indica que una situació va ocórrer el mateix dia que el moment de l'enunciat, el *passat pre-hodiernal* que indica que una situació va ocórrer abans del dia que el moment de l'enunciat, el *passat hesternal* que ens parla d'una situació que va ocórrer el dia abans del moment de l'enunciat, i el *passat pre-hesternal* que indica que una situació va ocórrer el dia anterior del dia abans del moment de l'enunciat. Aquestes categories ens podran fer servei quan parlem dels diferents tipus de temps passats que les llengües en aquest estudi poden expressar.

Totes les distincions de temps i aspecte que hem vist es poden gramaticalitzar en la morfologia verbal o bé expressar a través d'una sèrie d'elements lèxics. Si bé no totes les llengües gramaticalitzen la referència temporal totes tenen però diferents formes de lexicalitzar-la. La distinció entre gramaticalització i lexicalització de aspecte té una correspondència en els termes següents: *Aspecte Gramatical* (gramaticalització de distincions semàntiques) i *Aspecte Lèxic* també anomenat *Aktionsart* (lexicalització de les distincions). Salaberry (1999) suggereix que l'Aspecte Gramatical és una categoria manifesta mentre que *Aspecte Lèxic* inherent dels verbs és una categoria no manifesta.

1.3. Categories aspectuals de Vendler

Vendler (1967) proporciona una classificació de diferents tipus de verbs segons les propietats lèxiques inherents de cada verb i tests per a esbrinar les característiques aspectuals de cada verb en anglès. Segons aquesta classificació s'obtenen quatre categories de verbs: d'*activitat* (córrer), de *proesa* (córrer la maratón), d'*estat* (saber) i d'*assoliment* (guanyar la loteria). Els verbs d'activitat i els de proesa es poden categoritzar així fent servir el test del temps continu: es poden construir en present continu i el resultat és una frase perfectament gramatical. En el cas dels verbs d'estat i dels d'assoliment, en canvi, si fem el mateix test, el resultat no serà una frase gramatical com veiem en (3a) i (3b).

- (3) a. *Estick sabent castellà.
b. *Estick guanyant la loteria.

El test que Vendler fa servir per a diferenciar els verbs d'activitat dels de proesa és el que veiem a continuació a (4a):

- (4) a. Si pares a la meitat d'X, has X?
a'. Si pares a la meitat de córrer, has corregut?
Sí → activitat
a''. Si pares a la meitat de córrer la maratón, l'has corregut?
No → proesa

- b. Si pares a la meitat de guanyar la loteria, l'has guanyat?

La diferència més important entre verbs d'activitat i verbs de proesa és que aquests últims són tèlics (tenen un punt final definit inherent), mentre que els verbs d'activitat no el tenen. De la mateixa manera, els assoliments també tenen un punt final definit inherent, i per això molts autors, Robinson (1995) entre ells, assenyalarien que la resposta a (4b) seria negativa. Tanmateix, en aquest cas el test no ajuda a diferenciar entre verbs

tèlics i atèlics, especialment si l'apliquem a d'altres verbs que són considerats tradicionalment d'assoliment com per exemple *adonar-se d'un error*. Els verbs d'assoliment s'haurien de descriure més aviat com a esdeveniments puntuals mentre que els verbs de proesa s'haurien de categoritzar com a no puntuals.

Per a classificar els verbs en aquestes quatre categories, Vendler també té en compte els arguments interns i externs (5a i 5b) del verb així com els determinants (5b i 5c), els noms de grup o propis i les frases adverbials (5e i 5f).

- (5)
- a. En David va córrer.
 - b. En David va córrer la marató.
 - c. En David va llegir articles per a la classe d'Història.
 - d. En David va llegir dos articles per a la classe d'Història.
 - e. En David va creuar el pont tota la nit.
 - f. La multitud va creuar el pont tota la nit.

D'aquesta manera el verb d'activitat de (5a) es converteix en verb de proesa si hi afegim un complement directe (5b), i la frase verbal atèlica (5c) es converteix en tèlica si hi afegim un article indefinit, com podem veure en (5d). De forma similar, la frase de (5e) té un significat iteratiu que fa que el significat de la frase es restringeixi a 'David va creuar el pont varies vegades durant la nit'. En canvi, quan fem servir un nom de grup en lloc d'un nom propi i la mateixa frase adverbial *tota la nit*, el significat pot canviar i voler dir 'la multitud va trigar tota la nit a creuar el pont'.

Les categories presentades en aquesta secció s'han considerat universals cognitius i s'han fet servir amb èxit en un gran nombre d'estudis com Dowty (1986), Andersen (1989), Bybee et al. (1994) i Robinson (1995). Aquests estudis s'explicaran en detall en les seccions del segon capítol dedicades especialment a la hipòtesis d'aspecte.

2. Temps i aspecte en castellà i català

En aquesta secció discutirem els significats i les característiques dels tres temps verbals que constitueixen les dades lingüístiques del present estudi: pretèrit perfet, pretèrit indefinit i imperfet en el castellà i el català que es parla a Barcelona. Primer s'oferirà un breu resum dels conceptes bàsic que normalment s'usen per a descriure els tres temps i tot seguit s'exposaran les funcions de cada temps en cada una de les llengües.

Com totes les llengües romàniques, el castellà i el català expressen temps i aspecte a través de la morfologia verbal. El contrast entre el pretèrit perfet i l'imperfet per una banda i entre pretèrit indefinit i l'imperfet per l'altra és dóna en el passat i contrasta aspecte imperfectiu (de l'imperfet) i el perfectiu del pretèrit perfet i amb el pseudo-perfectiu del pretèrit indefinit¹. Independentment de si el temps del verb expressa un passat amb un punt final o bé un passat amb rellevància actual, en els dos casos l'imperfet s'usa en els contextos adjacents als verbs anteriors (pretèrit perfet i indefinit) per a proporcionar informació complementària sobre la situació expressada pels altres dos temps².

Com s'ha esmentat abans, Comrie (1976) defineix aspecte en oposició al temps: si el temps és una categoria dística que relaciona el temps de la situació referida amb un altre temps (normalment el del moment de l'enunciat) aspecte implica les diferents

¹ Encara que haguem vist que tradicionalment el terme perfecte com a definidor del pretèrit indefinit no es relaciona amb un aspecte perfectiu, en aquest treball es sosté que en molts casos l'ús del pretèrit indefinit és perfectiu i per tant fa el paper de parella perfectiva de l'imperfet.

(1) Aquest matí he trucat a la Clara i m'ha dit que no vindria

En la frase anterior, he trucat i ha dit són verbs tèlics amb un aspecte clarament perfectiu.

² Les següents frases poden il·lustrar el que s'acaba d'afirmar ja que en els dos casos estava cansat complementa a la situació expressada pels altres dos verbs:

(1) En Joan se n'ha anat perquè estava cansat.

(2) En Joan se'n va anar perquè estava cansat.

formes de veure la constitució temporal interna d'una situació. Aspecte imperfectiu presenta la informació complementària d'un esdeveniment sense cap referència al començament o final d'aquesta situació i fa referència explícit a l'estructura temporal interna de la situació des de dins. L'imperfectiu es pot subdividir alhora en dues subcategories: l'*habitual* que descriu una situació que és característica d'un període de temps extens (Vivia a Lleida) i el *continu* que indica que una situació n'emmarca una altra temporalment (Estava escrivint quan el telèfon va sonar).

L'imperfet en castellà i català indica aspecte imperfectiu en temps passat. A més, també serveix per expressar significat habitual, progressiu i continu en les dues llengües, tal com podem veure a (1a), (1b) i (1c) respectivament.

- (1) a. Dinava cada setmana a casa dels meus avis.
Almorzaba todas las semanas en casa de mis abuelos.
- b. Estava treballant quan va sonar el telèfon.
Estaba trabajando cuando sonó el teléfono.
- c. Era enfermera.

En el castellà i el català que es parla a Barcelona trobem dos verbs diferents que expressen una situació en passat: el pretèrit perfet i el pretèrit indefinit.

- (2) a. Vaig comprar un llibre.
a'. He comprat un llibre.
- b. Compré un libro.
b'. He comprado un libro.

En la majoria de dialectes del castellà peninsular la diferència entre el pretèrit perfet i el pretèrit indefinit és que el segon refereix a una situació que connecta els esdeveniments que expressa el verb al moment de parla. El significat tradicional del perfet ha estat sempre definit com a una situació en passat que té rellevància actual o bé una acció iniciada en el passat que continua fins al present (Alarcos 1947 i 1994, Henández Alonso 1984). Tant en català (Alturo 1998 i 1999) com en castellà existeixen tots els tipus de perfet que proposen Comrie (1976) i Schwenter (1994) i que s'han discutit a la secció anterior excepte el perfet de *situació persistent* (per exemple, *He estat ensenyant en aquesta escola durant cinc anys*) que tot i ser perfectament gramatical en castellà i català es substitueix normalment pel present (*Treballo en aquesta escola des de fa cinc anys*) per expressar el mateix significat. Encara que tots els tipus de perfet s'usin normalment en castellà i català, s'ha observat una tendència recent que prima l'ús del perfet en situacions on hi ha la possibilitat d'usar un altre temps verbal. Sembla que l'ús del perfet s'estigui expandint cosa que fa que el pretèrit indefinit s'estigui convertint en un temps extremadament productiu³. Dowty (1986) assenyala aquesta tendència en les narracions orals en passat en castellà i català on l'ús del perfet de resultat es prefereix a l'ús del present per a descriure una situació present, fet que contribueix a que el pretèrit indefinit s'estigui convertint en un temps extremadament productiu. Aquesta expansió del pretèrit indefinit també la trobem al perfet de passat recent (com Comrie 1985 ja

³ Per incloure tan sols un exemple, el perfet de resultat en castellà i català té un significat equivalent al del present d'un verb estatiu (a i b ténen significats equivalents).

a. Se ha ido.
Se n'ha anat.

b. No está.
No hi és.

En aquests casos, doncs sembla que els parlants preferèixen sempre l'ús del pretèrit indefinit en lloc del present.

assenyala), on l'abast de *recent* s'expandeix a qualsevol context en què es puguin usar els adverbis temporals amb el determinant *aquest* o *aquesta* com en *Aquest/-a setmana/mes/any he vist en Joan tres vegades*.

A més, estudis recents com els de Schwenter (1994) (encara que Comrie 1976 ja ho apuntava) han suggerit que en certs dialectes del castellà peninsular es pot observar una gramaticalització progressiva del significat del pretèrit indefinit del perfet al perfectiu. D'aquesta manera, el pretèrit indefinit, a més de tenir un significat tradicional de perfet o anterior que fa que es connecti una situació passada al centre d'íctic present (expressat pels diferents tipus de perfet mencionats abans) es fa servir per a referir-se a un passat delimitat temporalment sense cap referència a la seva connexió amb el present (excepte el determinant *aquest/-a*), dit amb unes altres paraules, sense rellevància present⁴. Schwenter sosté que en altres llengües romàniques (com en francès) el pretèrit indefinit en un punt de la història de la llengua va començar a adquirir funcions perfectives, l'especificitat de la *rellevància actual* es va generalitzar, i el pretèrit indefinit va començar a envair el domini semàntic del passat simple o pretèrit perfet.

En català i castellà, com ja hem esmentat, el pretèrit indefinit s'usa comunament amb adverbis temporals com 'avui', 'aquest mes/any'. D'altra banda, el pretèrit perfet sol anar acompanyat d'adverbis com 'ahir', 'la setmana passada', 'el mes passat', etc. Si combinem els adverbis que normalment es fan servir amb el pretèrit perfet en frases amb

⁴ Les següents frases il·lustrarien la explicació anterior:

- i. Aquest matí la Maria m'ha dit hola i se n'ha anat corrents a classe.
- ii. Aquesta setmana he treballat molt.
- iii. Aquest mes he fet molt esport.

el pretèrit indefinit (3a), el resultat no son frases gramaticals per a qualsevol parlant de castellà en qualsevol dialecte⁵ (veieu també Alturo 1997).

- (3) a. *Ayer he comprado un libro.
b. *Ahir he comprat un llibre.

El mateix passaria en català com veiem a (3b). D'altra banda, l'ús dels adverbis que van amb el pretèrit indefinit en clàusules amb el pretèrit perfet, encara que no és comú en la majoria de variants del castellà peninsular, no seria considerat un ús no gramatical **sinó** més aviat estrany i per això hem posat el signe de pregunta en (4a) en lloc de l'asterisc.

- (4) a. ?Esta mañana compré un libro.
b. *Aquest matí vaig comprar un llibre.

En català, en canvi, la combinació d'adverbis que normalment acompanyen el pretèrit indefinit i clàusules en pretèrit perfet no es considera gramatical (4b). Aquesta diferència entre el català i el castellà és deguda probablement al fet que la frase de l'exemple (4a) és perfectament gramatical i comuna en la major part de varietats

⁵ Tanmateix, s'hauria d'assenyalar que recentment a algunes parts de Castella, encara que no és un fenomen massa extès, les frases com les de (3a) serien perfectament gramaticals (Serrano 1994). El fet que el **scope** del preterit indefinite es pugui ampliar confirma la teoria d'Schwenterde que hi ha una gramaticalització progressiva per la qual el pretèrit indefinit adoptaria significats perfectius, mentre que el pretèrit perfecte s'abandonaria gradualment com va passar amb el *Passé Composé* del francès. Aquest fet però, ja l'havia observat Harris (1982).

lingüístiques del castellà (a l'Amèrica Llatina, a Galícia, a parts d'Andalusia i a les Illes Canàries) on el pretèrit indefinit té un ús molt més restringit⁶.

A més de ser un passat de rellevància actual (que fa que el seu grau de distància temporal se situï tan enrere com l'esdeveniment del que ens parla) el pretèrit indefinit del castellà i del català de Barcelona es podria categoritzar com a un temps que té un grau de distància temporal de passat immediat o hodiernal, mentre que el pretèrit perfet s'emmarcaria en tots els altres graus de distància temporal⁷, segons Bybee et al. (1994).

3. Temps i aspecte en àrab marroquí i amazic (variants tarifit i taixelhit)

Hi ha dues explicacions complementàries sobre com s'expressa el passat en àrab i en les altres llengües afroasiàtiques o camito-semítiques (entre elles l'amazic). Segons l'explicació tradicional (Lamuela 2001, Sánchez 2001 i Shlonsky 1997), la diferència més significativa entre les llengües romàniques i les camitosemítiques pel que fa l'expressió de temps i aspecte és que en les camitosemítiques la informació que aporta la morfologia verbal es fonamentalment aspectual i ens informa majoritàriament de les nocions de perfectivitat i imperfectivitat. La informació temporal (passat, futur, plusquamperfet, etc.), el mode (subjuntiu o indicatiu) i la modalitat (possibilitat, condicionalitat, etc.) són secundàries i s'expressen a través de la morfologia verbal en combinació amb altra informació temporal contextual present a la clàusula, bàsicament adverbis de temps, verbs copulars i auxiliars, expressions temporals perifràstiques i partícules modals i negatives. Els següents exemples són extrets de Holmes (1995):

⁶ El significat més estès del pretèrit indefinit a la majoria de varietats de l'espanyol parlades als països de l'Amèrica Llatina (excepte potser a Santiago del Estero, Argentina, com apunta Kempas 2002) i a alguns dialectes del castellà peninsular és el que correspon al significat tradicional pre-hodiernal (abans d'avui) i i més específicament al perfet experiencial, mentre els altres tipus de perfet s'expressen normalment mitjançant altres temps verbals.

⁷ Vegeu la pàgina 10 on hi ha una llista completa de tots els graus de distància temporal proposats per Bybee et al. (1994).

- (1) a. yaʔkulu llaħm
 menjar-3masc.sing -perfectiu carn
 ‘Ell menja/està menjant carn’
- b. kaana yaʔkulu llaħm
 ser-3masc.sing menjar-3masc.sing -perfectiu carn
 ‘Ell menjava/estava menjant/anava a menjar carn’
- (2) a. ʔakalta llaħm
 menjar-2masc.sing +perfectiu carn
 ‘Vas menjar/has menjat carn’
- b. kunta ʔakalta llaħm
 ser-2masc.sing menjar-2masc.sing +perfectiu carn
 ‘Havies menjat carn’

Així l'imperfectiu pot expressar imperfectivitat amb el present o el passat, depenent de la naturalesa temporal de l'esdeveniment o del context lingüístic com veiem a (1a). A l'exemple (1b) podem observar que l'imperfet més l'auxiliar de passat (també anomenat partícula de passat) expressa aspecte imperfectiu en passat. L'altra forma del verb que veiem en els exemples (2) és la forma perfectiva, que expressa un esdeveniment o una situació que ja ha ocorregut i que aparentment es pot traduir com a pretèrit perfet o com a pretèrit indefinit. Si a la mateixa frase hi introduïm un auxiliar de passat obtenim una frase on l'esdeveniment de l'enunciat es localitza al passat i on el punt de referència temporal és també passat (el que comunament anomenem plusquamperfet), com veiem a l'exemple (2b).

(3) a. Qaraa? arrajulu thelika al kitab hadithan.
 llegir-3masc.sing +perfectiu l'home que el llibre recentment
 'L'home ha llegit el llibre recentment'

b. Thahabe arrajulu ila al wileyet almuttahida marratein.
 anar-3masc.sing +perfectiu l'home a EEUU dues vegades
 'L'home ha anat dues vegades a EEUU'

Encara que la literatura tradicional hagi intentat traduir el perfectiu com a pretèrit indefinit, els exemples anteriors (3) mostren que en àrab no hi ha cap diferència entre la forma perfectiva quan es refereix a un pretèrit indefinit i quan es refereix a un pretèrit perfet i per tant la traducció de les frases adopta la forma del pretèrit indefinit perquè les frases corresponen a usos d'aquest temps en les llengües meta de la traducció (llengües romàniques en aquest cas). El fet de que l'àrab no distingeixi entre el pretèrit perfet i el pretèrit indefinit és una qüestió fonamental a tenir en compte si volem entendre els problemes que els parlants d'àrab poden tenir quan aprenen una llengua que té les dues formes (com ara el català i el castellà). Comrie (1976) contradiu l'afirmació que hem apuntat i diu que l'àrab té formes específiques per al perfet que es formen amb la partícula *qad* i la forma perfectiva del verb. Tanmateix l'autor no proveeix cap exemple per tal d'explicar el funcionament d'aquest temps i tampoc no aclareix quins significats del perfet expressa aquest temps (el de rellevància actual, l'experiencial, etc.).

Com apuntàvem al paràgraf anterior, les frases de (3) es podien haver traduït com 'l'home va llegir el llibre recentment' i 'l'home va anar a EEUU dues vegades' ja que en ambdues frases el verb té la mateixa forma perfectiva que hem vist en els exemples de (2). D'aquesta manera, podem concloure que la traducció fa servir el pretèrit indefinit per

a acomodar els exemples en àrab a la llengua meta de la traducció (en aquest cas, el català⁸).

Fassi-Fehri (1993) té una visió de la situació que difereix força de la visió tradicional que acabem d'explicar. Aquest autor observa que en àrab els verbs conjugats alternen l'expressió de temps i aspecte. Segons aquest punt de vista l'àrab (i per extensió l'amazic) tindria un sistema de flexió verbal binari que es basaria en l'oposició de dues formes. Per exemple, trobem la forma *katab* (del verb llegir) que expressaria anterioritat i perfectivitat (5a, 6a) depenent del context de la frase (pretèrit indefinit o perfet si volem donar l'equivalent en les llengües romàniques); en canvi, la forma *y-aktub* (també del verb llegir) expressaria imperfectivitat (5b, 6b i 6c) i seria equivalent als temps present, imperfect o futur de les llengües romàniques. D'aquesta manera, la flexió verbal en àrab inclou la dicotomia [\pm anterior] que seria de naturalesa temporal a més de la diferència [\pm perfectiu] que seria de naturalesa aspectual.

(5) a. Kataba risaalat-an (àrab)
 escriure-3ps +perfectiu carta-acusatiu
 'Va escriure una carta'

b. Yaktubu risaalat-an (àrab)
 escriure-3ps -perfectiu carta-acusatiu
 'Està escrivint una carta' o 'Escriu una carta'

Sánchez (2001)

(6) a. War syiy ca (amazic)
 neg. comprar-1ps alguna cosa
 'No vaig comprar res'

⁸ El fet que el llibre original del que s'han extret les frases anteriors fos en anglès no modifica la explicació, ja que en aquest aspecte el català i l'anglès es comporten exactament igual i per tant en ambdues llengües la preferència seria una traducció que usés el pretèrit indefinit en els casos que hem vist.

b. Ttuya war ttetty (amazic)
 anterior particula neg menjar-3ps –perfectiu
 ‘No estava menjant’/ ‘No menjava’

c. Tiwecca ad ruḥey yer Rif (amazic)
 demà no-complert particula anar-1ps –perfectiu al Rif
 ‘Demà aniré al Rif’

(Lamuella, 2001)

Comrie (1976) afegeix que la diferència entre el perfectiu i l'imperfectiu en àrab és una diferència que es pot explicar diferenciant el temps relatiu (no absolut) i no només aspecte. Així, el perfectiu indicaria tant un significat perfectiu com un passat relatiu (anterior), mentre que l'imperfectiu indicaria imperfectivitat independentment de la referència temporal.

Després d'haver revisat les definicions bàsiques de temps i aspecte i d'haver ofert una àmplia descripció del funcionament dels temps passats inclosos a l'estudi en les llengües que ens ocupen el següent apartat examinarà les diferents teories i aspectes de l'adquisició del temps i aspecte en el camp de l'adquisició de segones llengües. Alhora s'inclourà informació detallada dels estudis que s'han centrat particularment en l'estudi de l'adquisició de temps i aspecte en les llengües romàniques.

CAPÍTOL 2

ADQUISICIÓ DE TEMPS I ASPECTE

Introducció

Els estudis d'adquisició de segones llengües normalment s'aproximen a l'adquisició del temps i aspecte centrant-se en els diferents àmbits de la inflexió del temps i aspecte més en general i de la inflexió de temps passat en particular. En aquest capítol adreçarem en primer lloc els diferents àmbits i teories sobre l'adquisició de temps i aspecte en l'adquisició de segones llengües i tot seguit descriurem estudis de l'adquisició del temps i aspecte que se centren en les llengües que s'inclouen en el present estudi.

1. Teories de l'adquisició de temps i aspecte en el camp de l'adquisició de segones llengües

En els següents apartats examinarem les diferents teories sobre l'adquisició de temps i aspecte en l'adquisició de segones llengües.

1.1. D'estudis sobre els morfemes a estudis orientats cap al significat

Tal com proposa Bardovi-Harlig (1999) i (2000), els primers estudis que adrecen l'adquisició de temps i aspecte son els estudis sobre els morfemes de les dècades de 1970 i 1980. Es centren majoritàriament en el sorgiment de la morfologia de temps i aspecte en els verbs sense fixar-se ni en el seu context d'ús ni en el seu significat. Els estudis de morfemes revelen bàsicament l'ordre d'adquisició dels diferents morfemes en la

interllengua⁹ dels aprenents. Aquests estudis també pretenien descobrir l'ordre d'adquisició dels verbs amb morfologia regular en comparació amb els que tenen morfologia irregular, però el cert és que no es va arribar a un acord en quina morfologia s'adquireix primer, la irregular o bé la regular, ja que les conclusions dels diferents estudis apunten en diferents direccions. Tots aquests estudis es van dur a terme amb aprenents d'anglès com a segona llengua i tots apunten a que la forma o morfologia del verb emergeix abans que la funció o l'ús en el context adequat.

Els estudis de morfemes han estat abundantment posats en qüestió per part de Bardovi (2000) pel fet de que se centren majoritàriament en el punt final (end point) de l'adquisició i per tant ignoren els estadis intermedis de desenvolupament de la interllengua dels aprenents. Aquests estudis també s'han criticat degut a que assumeixen que la forma i el significat del verb s'han d'estudiar de manera separada ja que sempre hi haurà molts més errors, per exemple, de l'ús funcional de l'imperfet en contrast amb el pretèrit perfet en català que en l'ús de la morfologia de cadascun dels temps per separat fins i tot en estudiants avançats.

En estudis realitzats posteriorment la morfologia va començar a veure's com la realització superficial de un sistema semàntic i les investigacions es van començar a preocupar de la recerca sobre l'expressió de conceptes semàntics expressats a través de l'ús de la morfologia verbal que és al mateix temps un reflex del sistema semàntic profund (underlying) de la interllengua. Aquests estudis doncs, tenen un enfocament més

⁹ Selinker (1972) defineix el terme interllengua com a la llengua que produeixen els aprenents, bé com un sistema que resulta de regles sistemàtiques i que es pot descriure en qualsevol punt del temps o bé com una sèrie de sistemes entrelaçats que poden caracteritzar la progressió de l'aprenent.

universal que els anteriors estudis de morfemes i per tant tenen en consideració un ventall de llengües més ampli (Bardovi-Harlig 1998, Bayley 1994).

Bardovi-Harlig (1999) menciona que el següent pas en els estudis d'adquisició són els estudis orientats cap al significat que es caracteritzen per examinar els diferents mecanismes lingüístics que els aprenents fan servir per a expressar la temporalitat. Els recursos per a expressar les relacions temporals conté des de recursos pragmàtics (*scaffolding*¹⁰, ordre cronològic i l'ordre implícit) a recursos lèxics que inclouen l'ús d'adverbis i recursos morfològics (el sorgiment de la morfologia per a marcar relacions temporals) que està guiat per diferents teories (la teoria de la hipòtesi de aspecte, la teoria de la hipòtesi i del discurs i també l'aproximació funcional de Meisel 1987 i Véronique 1987). Totes les teories anteriors s'adreçaran abastament en les seccions següents.

Dietrich et al. (1995) es un estudi que es pot incloure als estudis orientats cap al significat. El projecte consisteix en un estudi longitudinal de 40 adults d'origen immigrant que estan aprenent la llengua dels seus respectius països d'acollida. Més concretament segueixen l'adquisició de l'anglès per part de parlants de panjabi, d'alemany per part de parlants d'italià i de turc, de neerlandès per part de parlants d'àrab i turc, de francès per part de parlants d'àrab i castellà, i finalment de suec per part de parlants de castellà i finès. La metodologia emprada foren entrevistes conversacionals amb els informants i tasques d'explicar un film. Degut a que l'estudi té una amplitud temporal i una varietat de llengües força fora de l'habitual/l'abast de l'estudi (abast) els resultats i les conclusions generals d'aquest estudi s'han de tenir molt en compte especialment pel que fa a

¹⁰ *Scaffolding* és un terme que es fa servir per a referir-se al procés amb el que els instructors ensenyen als aprenents les claus dels trets més importants d'un concepte mitjançant un diàleg oral i permetent així que els aprenents construeixin sobre el coneixement previ que ja tenen. En aquest cas concret, *scaffolding* es refereix a l'ús de metàfores per a expressar la temporalitat sense fer servir els verbs en una segona llengua.

l'establiment de seqüències de desenvolupament de la interllengua en adquisició de segones llengües.

Dietrich et al. mantenen que hi ha varies formes d'expressar temporalitat en una llengua: mitjançant les categories gramaticals de temps i aspecte, adverbis de temps, partícules que marquen el temps, trets temporals interns del verb i del grup de verbs, entre d'altres. Dietrich et al. rebutgen un gran nombre d'estudis s'han centrat exclusivament en l'adquisició dels morfemes de temps basant-se en tres punts essencials. Primer, com que els marcadors temporals i aspectuals son mecanismes específics de cada llengua fóra millor tenir conceptes que no fossin específics de cap llengua per a caracteritzar i descriure els trets que expressen els marcadors de temps i aspecte. Segon, el fet de centrar-se en les marques de temps i aspecte fa que s'ignori el paper que juga la inflexió verbal relacionada amb altres formes d'expressar la temporalitat en la expressió de temps i aspecte. Finalment, donen rellevància al paper de la informació contextual no explícita present en el context de l'expressió del temps i aspecte en els actes de parla.

Els resultats de l'estudi de Dietrich et al. ens demostren que la expressió de la temporalitat exhibeix una seqüència que va dels mecanismes més aviat pragmàtics als més lèxics i després als mecanismes gramaticals; així, la seqüència es desenvolupa des de principis discursius com ara l'ordre cronològic¹¹ i *scaffolding* cap a recursos lèxics com poden ser adverbis i connectors i finalment cap a la morfologia verbal.

¹¹ Segons Klein (1994) el principi de l'ordre cronològic (també anomenat principi de l'ordre natural) s'ha dit que dóna compte de la manca de rasgos temporals en la interllengua d'aprenents en les primeres fases de l'adquisició. El principi proposat per Klein sosté que quan hi ha dos esdeveniments que ocorren l'un darrere l'altre la referència a l'esdeveniment que ocorre primer es fa primer, és a dir que l'ordre de la enunciació d'esdeveniments correspon al seu ordre d'ocurrència en el temps.

Els autors suggereixen la existència de tres estadis de desenvolupament de la interllengua dels aprenents. El primer estadi consisteix en l'ús d'elements lèxics sense organització gramatical (sense inflexions, per exemple) però alhora en aquest estadi les produccions orals segueixen el principi de l'ordre natural (o cronològic). El discurs és basa en gran mesura en el context encara que ja es nota la presència d'alguns pronoms d'íctics. Durant el segon estadi el discurs dels aprenents mostra verbs sense flexió ni marca de cas però amb una organització més clara de l'estructura de la frase. En aquest estadi poden sorgir alguns verbs en forma no conjugada (en infinitiu, gerundi o en algunes formes conjugades invariables) i alhora notem un increment del repertori d'adverbis temporals i algunes marques de límit temporal com ara 'començar' o 'acabar'. Finalment, el darrer estadi Dietrich et al. Observen la coexistència de formes morfològiques sense funcions apropiades i un increment de l'ús i repertori dels adverbis temporals. En aquest darrer estadi també trobem que la expressió del temps precedeix a la expressió de aspecte i que en general la morfologia irregular precedeix a la regular.

Segons Meisel (1987) l'objectiu de qualsevol estudi longitudinal d'adquisició de segones llengües hauria de ser el de intentar revelar "communicative and cognitive constraints on the use of morphological and syntactic mechanisms to code the intended message" (p.206). Meisel ens proporciona dades sobre els resultats d'un estudi longitudinal sobre l'adquisició de l'alemany com a segona llengua per part d'aprenents adults que tenen l'italià, el portuguès o el castellà com a llengua primera. Les dades mostren que hi ha una seqüència de desenvolupament de l'expressió de la temporalitat que comença amb l'ús d'adverbis, passa pel pretèrit indefinit, el pretèrit perfet del verb 'sein' (ser), el pretèrit perfet del verb 'haben' (tenir o haber), fins a l'aparició del pretèrit

perfect en els modals. L'aparició de totes aquestes formes d'expressió de la temporalitat té varies funcions en la llengua: referir-se a l'evolució individual, relacionar esdeveniments en passat i en els darrers estadis també proporcionar informació complementària.

L'estudi de Véronique (1987) pretén descobrir els mecanismes que fan servir els parlants d'amazic i àrab per a l'expressió del passat en francès durant una conversa amb un parlant nadiu. L'autor fa especial atenció a la variació entre els informants a l'hora d'explicar esdeveniments en passat d'acord amb el nivell de francès de cadascú. L'anàlisi de les dades demostra que la divisió entre grups de nivell baix i nivell alt ajuda a explicar les diferències en l'expressió de la temporalitat. Els informants de nivell baix fan servir verbs només amb l'arrel a l'hora d'expressar la informació principal mentre que quan expressen la informació secundària o complementària fan servir les formes verbals amb un morfema de passat. En el grup de nivell alt els informants fan servir un discurs més sofisticat en el que l'expressió del temps passat es fa amb els dos tipus de verbs tant en la expressió de la informació principal com en la de la complementària. Véronique també adreça l'aparició de diferents mecanismes per a expressar el passat: el principi de l'ordre natural (tal com ell l'anomena és dependència en el principi discursiu de que les coses que passen abans es mencionen abans), dependència en el coneixement compartit del món, ús d'expressions temporals i espacials de referència (avui, ahir, aquí, allí), ús d'adverbis i finalment l'ús d'una morfologia verbal elemental.

Tot seguint el camí que Meisel i Véronique prenen, von Stutterheim (1991) examina els sistemes lingüístics que els aprenents construeixen quan en el procés d'adquisició d'una segona llengua i també s'interessa en la manera en la que aquests sistemes expressen categories conceptuals particulars com el temps i aspecte. Von

Stutterheim menciona que les llengües normalment comencen a expressar la temporalitat mitjançant recursos pragmàtics i després recursos lèxics fins arribar als purament gramaticals. El seu estudi investiga els conceptes i subconceptes temporals que s'expressen primer i alhora els recursos o mecanismes que es fan servir per a expressar referències i relacions temporals. Les dades que aporta es van elicitar mitjançant converses espontànies amb parlants nadius de turc com que estaven aprenent alemany a Berlín de forma autodidàctica o natural. L'anàlisi de les dades de l'estudi de von Stutterheim ens proporciona una llista de recursos per a expressar relacions temporals en un discurs. Els recursos semàntics, pragmàtics i lèxics es fan servir en estadis inicials mentre que en estadis posteriors trobem que a més dels recursos esmentats els aprenents fan servir verbs conjugats.

1.2. La hipòtesis de l'aspecte

Bona part de la recerca feta sobre l'adquisició del temps i aspecte tant en l'adquisició de primeres llengües com de segones ha adoptat les categories proposades per Vendler per a poder arribar a comprendre l'ordre d'adquisició dels diferents temps i les distincions aspectuals que cadascun proporciona. L'afirmació que diu que el significat lèxic del verb determina l'adquisició la morfologia de temps i aspecte és recollida en la hipòtesi de aspecte (també anomenada hipòtesi de aspecte lèxic, teoria de aspecte o primacia de aspecte¹²). Aspecte com a categoria és primordial en el sentit que els aprenents usen primer els morfemes verbals, independentment de la seva funció en la llengua meta, per a marcar aspecte. La formulació més actualitzada sobre la hipòtesi

¹² En les revisions que es faran sobre els articles en aquest treball usaré les diferents terminologies intercambiablement d'acord amb l'elecció de cada autor.

aspecte diu que en l'adquisició dels marcadors de temps i aspecte dels verbs tant en adquisició de primeres llengües com de segones, els parlants estan influïts inicialment per aspecte inherent que té el significat dels verbs o predicats.

En les llengües que codifiquen la distinció perfectiu-imperfectiu la hipòtesi prediu que els verbs d'activitat, els verbs que indiquen esdeveniments puntuals i els que indiquen esdeveniments tèlics es conjuguen en perfectiu en els primers estadis de l'adquisició mentre que els verbs estatus apareixen primer amb morfologia imperfectiva (Bardovi-Harlig 2000).

El primer estudi que testava la hipòtesi aspecte en adquisició de primeres llengües és Antinucci i Miller (1976), estudi que proporciona proves que confirmen la hipòtesi. Aquest estudi longitudinal revela la tendència de l'ús per part de set nens i nenes italians de l'ús de verbs duratius i de verbs en perfectiu en verbs que expressen esdeveniments tèlics i puntuals. D'altra banda, estudis com el de Fernández Martínez (1994) d'adquisició del castellà com a primera llengua mostren que el temps es marca abans que aspecte fet que suposa una possible prova contrària a la hipòtesi aspecte. Fernández Martínez (1994) tanmateix no especifica la naturalesa aspectual dels verbs (si son verbs estatus, d'activitat, esdeveniments tèlics o esdeveniments puntuals) dels verbs en què el temps es marca primer i per tant l'estudi no es pot considerar una prova acceptable contra la hipòtesi de aspecte.

En la majoria d'estudis que es presenten aquí podem trobar altres hipòtesis i principis que d'alguna forma complementen la hipòtesi de aspecte. Bardovi-Harlig (2000) presenta la *Defective Tense Hypothesis* (hipòtesi del temps defectuós) com a una versió revisada de la hipòtesi de aspecte que diu que només els verbs tèlics reben

conjugacions en els primers estadis de l'adquisició. Així les distincions temporals serien redundants i només farien que complementar les distincions aspectuals i només es farien referències a un passat immediat.

Andersen i Shirai (1994) suggereixen que hi ha tres principis bàsics que proporcionen informació complementària sobre l'adquisició de la morfologia de temps i aspecte: el *Congruence Principle* (principi de congruència), el *Relevance Principle* (principi de rellevància), i el *One-to-one principle* (principi de correspondència). El *Congruence Principle* (també anomenat la hipòtesi de marca redundant per Shirai 1993) proposa que els aprenents usen la morfologia que té el significat més similar al del significat lèxic inherent del verb. Segons Bybee (1985) i Slobin (1985) el *Relevance Principle* manté que els aprenents usen la morfologia que més s'adequa a la morfologia del verb més pròxim al verb en qüestió. Finalment el *One-to-one principle* proposa que inicialment els aprenents associen una forma o un morfema amb una sola funció o significat i que quan el principi es trenca amb l'aparició d'una nova forma verbal l'aprenent intenta reconstruir el sistema assignant una nova funció exclusiva a aquest nou morfema o forma verbal. Aquest tres principis actuen en el procés d'adquisició i en ells es basa la hipòtesi de aspecte.

Andersen (1986) proporciona més proves de que la hipòtesi de aspecte funciona en el seu estudi d'un parlant nadiu d'anglès aprenent espanyol com a segona llengua. Els resultats diuen que la inflexió morfològica per a expressar aspecte apareix abans que la expressió de temps i que aspecte inherent juga un paper principal en l'ús del pretèrit perfet. L'estudi també confirma que el pretèrit perfet s'usa abans que l'imperfet per a

expressar esdeveniments puntuals i completius amb verbs d'acció i que en altres casos s'usa una forma neutra del verb.

Andersen (1991) també comprova i confirma la hipòtesi de aspecte. En aquest cas l'autor estudia l'adquisició de l'espanyol com a llengua estrangera per part de 16 nens parlants nadius d'anglès encara que només proporciona dades de dos informants que porten dos anys aprenent l'idioma de forma autodidacta o natural. L'estudi proposa l'existència de vuit seqüències de desenvolupament diferents per l'adquisició del pretèrit perfet i de l'imperfet en espanyol. Andersen diu que les marques de pretèrit perfet i imperfet en espanyol s'interpreten primer com a marcadors aspecte inherent. En els estadis posteriors tots els verbs amb referència de passat es marquen en passat, però sempre d'una forma que és consistent amb aspecte del verb: els verbs puntuals i tèlics es marquen amb pretèrit perfet mentre que els predicats atèlics es marquen amb l'imperfet.

1.4. Estudis variacionistes d'adquisició de segones llengües

El model de Labov sobre variacionisme és especialment adient per a donar compte de la variació i el canvi lingüístic en el temps en una determinada comunitat lingüística. Sembla possible doncs que un model així també pugui donar compte de la variació i canvi lingüístic en el desenvolupament de la segona llengua d'un aprenent. De fet, el model variacionista ja s'ha aplicat de forma amb èxit a l'estudi de l'adquisició de segones llengües com podem comprovar a continuació.

S'ha argumentat freqüentment que el discurs d'un parlant en una segona llengua estaria encara més subjecte al canvi i a la variació que qualsevol altre discurs o que els discursos en una llengua primera. Per una banda, els aprenents d'una segona llengua es diferencien entre ells pel fet de tenir diferent nivell de proficiència en la llengua i per

tenir diferents ritmes d'aprenentatge dels diferents trets de la llengua meta. Des de que Selinker va proposar el terme interllengua hi ha un cert consens pel que fa a considerar el procés d'adquisició com a un procés que no actua aleatòriament. Com ja s'ha esmentat abans Selinker (1972) defineix la interllengua com a llengua que els aprenents produeixen que té unes regles sistemàtiques i una sèrie de sistemes que caracteritzen la progressió de l'aprenent. La noció d'interllengua es pot entendre com a un sistema en si mateix o bé com a un sistema dinàmic que evoluciona en el temps. La variació que s'observa en un punt específic de l'adquisició pot ser deguda a l'evolució individual de l'aprenent, a factors sociolingüístics o bé a una combinació d'ambdós.

Preston (1996) ens proporciona una mirada retrospectiva a la història de l'adquisició de segones llengües i esmenta la seva relació amb la sociolingüística quantitativa. L'autor discuteix les limitacions del l'ús dels mètodes, models i conceptes variacionistes per investigadors sobre segones llengües i descriu investigacions recents que mostren el valor de l'anàlisi quantitatiu a l'hora d'augmentar la nostra comprensió de l'adquisició de llengües. Preston fa referència als primers treballs de variació lingüística en els dialectes dels lingüistes històrics lingüístics del segle XIX i que treballaven sota la premissa que el canvi en els sons ocorre sense excepció. Va ser precisament la obra d'aquests lingüistes la que va establir les bases dels estudis de William Labov. Labov afirma que la alternança en l'ús de dues o més formes equivalents en la llengua no es dona de forma aleatòria sinó que la freqüència de cadascuna de les variants està influïda per factors diferents (l'estil i el context lingüístic entre d'altres). De una manera similar la variació en la interllengua hauria de ser sistemàtica i per tan la seva sistematicitat es podria discernir si s'esbrinés el paper que juga cada factor contribuent.

Tarone & Liu (1995) també adrecen la qüestió de la sistematicitat de la variació en la interllengua que es pot donar quan l'aprenent produeix diferents variants d'una forma en contextos lingüístics diferents o bé sota condicions socials diferent (amb diferents interlocutors o en diferents àmbits). Teòricament un aprenent pot semblar haver après una forma en un context però pot produir una variant diferent en un altre context (una forma incorrecte). Alguns autors son de la opinió que la variació en la interllengua depenent del context pot estar relacionada amb el canvi en el nivell de coneixement de la llengua que l'aprenent desenvolupa al llarg del temps. L'estudi de Tarone ens proporciona dades que donen suport a la hipòtesi que la producció en la interllengua està relacionada amb el canvi diacrònic en l'adquisició de segones llengües. D'aquesta manera, la situació social dels individus també contribuiria a la variació en la interllengua, en aquest cas, la variació entre la producció lingüística dels diferents aprenents.

Preston (1996) ens parla dels primers estudis que es van fer des del variacionisme per a explicar l'adquisició de segones llengües: Dickerson (1974) i Dickerson (1976). Amb els resultats d'aquests estudis es va arribar a conclusió que el model variacionista és apropiat per a l'estudi del desenvolupament de la interllengua i que el context lingüístic actua com a un element que pot predir l'ús d'una estructura variable en la interllengua de l'aprenent. Aquests tipus d'estudis permeten mostrar el canvi lingüístic en la interllengua dels aprenents sempre que les dades s'hagin obtingut longitudinalment.

Young (1991) destaca dues dimensions de la variació lingüística que es podem observar en cada estadi de la interllengua d'un aprenent. La dimensió vertical que ens proporciona informació sobre la variació i que té en compte el context lingüístic de cada

acte de parla, i la dimensió horitzontal que ens proporciona informació del desenvolupament de la interllengua. Aquesta segona pot ser útil per a fer un seguiment de les estructures que canvien al llarg del temps, es a dir dels diferents estadis evolutius de l'adquisició. Meisel et al. (1981) creuen que la dimensió horitzontal és insuficient per a donar compte de tota la variació que trobem a la interllengua. En cada estadi del desenvolupament de la interllengua la variació individual també jugaria un paper important.

En resum, part de la variació en el discurs de cada individu a cada moment pot ser atribuïble a processos de desenvolupament. Hi hauria una altra variació que s'hauria d'atribuir al procés d'adaptació de cada acte de parla al context lingüístic i/o extralingüístic. I finalment la situació sociolingüística dels aprenents com a membres d'una comunitat lingüística o ètnica també s'hauria de tenir en compte degut a la seva possible contribució a la variació en la interllengua. Aquesta qüestió és especialment important quan intentem donar compte de la variació de la interllengua d'aprenents en el contacte de la immigració, ja que les diferències individuals en l'adquisició de segones llengües provenen en part de la situació sociolingüística dels aprenents. La situació sociolingüística es pot mesurar combinant una sèrie de variables sociolingüístiques per a cada individu: factors com el sexe, l'edat, l'estat socioeconòmic, l'edat d'arribada al país d'acollida, el temps de residència al país d'acollida, el nivell de proficiència en la L1, el nivell d'alfabetització en la L1, i el grau d'ús de la L1, entre d'altres.

En els paràgrafs següents veurem una sèrie de recerques que s'aproximen a l'estudi de la variació de la interllengua des de diferents perspectives, és a dir, que se centren en diferents aspectes lingüístics de la interllengua dels aprenents. La variació en

l'adquisició de segones llengües s'ha centrat en un bon nombre d'àrees lingüístiques, però els estudis centrats en la morfologia (Young 1989 i 1991) i la fonologia (Bayley 1994) han estat els més freqüents.

Bayley (1994) investiga la variació en la interllengua centrant-se en l'ús del passat en l'anglès d'aprenents xinesos. El seu estudi conclou que la variació en la interllengua en l'expressió del passat està condicionada per factors lingüístics, socials, i de desenvolupament. En concret, s'estudia l'efecte de la fonètica destacable de segons quins tipus de verbs, l'efecte del context fonològic i de aspecte gramatical. Els aprenents tendeixen a usar el temps passat més en les formes fonèticament que més destaquen i en les formes perfectives. Young (1989) també utilitza un anàlisi multivariat per donar compte de la variació *-s* en els noms comptables semànticament en la interllengua anglesa del parlants nadius de xinès. El nombre de factors que hipotèticament poden influir l'ús de la marca de plural són el context situacional de la entrevista, l'estadi d'adquisició de l'anglès, el context lingüístic i la redundància comunicativa. Els tres primers factors es confirma que tenen un efecte, però l'últim factor mostra un efecte significatiu però en la direcció contrària de la prevista: els marcadors de plural com que destaquen per estar més marcats afavoreixen la marca redundant de plural en el nom mentre que la manca de qualsevol altra marca de plural en la clàusula desfavoreix la marca de plural en el nom.

Regan (1996) estudia l'adquisició de la negació en francès en aprenents avançats irlandesos i dóna proves de com la gramàtica dels aprenents canvia amb el temps. Els resultats indiquen que la negació segons els paràmetres de la llengua meta incrementa amb el temps, però hi ha altres variables que contribueixen en el procés d'adquisició de la

negació en francès, variables com l'estil (formal o informal), la lexicalització de les formes de negació, el subjecte, les paraules següents, la presència d'objectes clítics i el tipus de clàusula.

Berdan (1996) analitza les dades d'un estudi anterior d'adquisició de segones llengües (les dades sobre Alberto en l'adquisició de la negació en anglès que ens proporciona Schumann 1978). L'anàlisi de Berdan ens mostra que el temps i el context lingüístic (sintàctic i del discurs) afecten l'adquisició de la negació. Berdan demostra les possibilitats d'un model adquisició de llengües que reflecteixi l'existència d'un procés dinàmic en lloc de variació no sistemàtica i manca de progrés (que va ser el resultat de l'estudi de Schumann 1978). L'ús d'un anàlisi multivariat per a estudiar l'adquisició de llengües és justificat pel fet de que aquests tipus d'estudis permeten mostrar l'efecte de variables contextuals simultàniament i al mateix temps gràcies a l'ús de l'estadística es pot mostrar el canvi progressiu en el temps, cosa que ens proporciona un model que resulta descriptivament adequat.

1.5. Estudis d'adquisició de segones llengües des de la gramàtica generativa

Estudis d'adquisició de segones llengües que s'han dut a terme des de la gramàtica generativa tenen interès en descobrir principalment si els aprenents tenen accés a la gramàtica universal (GU) en el procés d'adquisició. En cas de la manca d'accés a la GU hauríem de tractar d'esbrinar quin és el mecanisme responsable del procés d'adquisició d'una segona llengua. Epstein et al. (1996) esmenten tres hipòtesis que proposen tres models que suposen tres nivells diferents d'accés a la GU. La *hipòtesi de l'Accés Parcial* diu que en l'adquisició de segones llengües els aprenents han perdut tot

accés als paràmetres de la GU, i que els principis de la GU estan disponibles als aprenents només a través de les seves llengües primeres. La *hipòtesi de l'Accés Complert* nega el rol dels paràmetres ja estables de la primera llengua en l'adquisició d'una segona llengua mentre que l'accés a la GU determina directament l'anàlisi que els aprenents fan de l'input que reben de la segona llengua i l'assignació dels paràmetres de la segona llengua. D'aquesta manera, l'adquisició de segones llengües estaria totalment determinat per la GU. Finalment, la *hipòtesi de la Manca d'Accés* diu que els aprenents d'una segona llengua no tenen accés a la GU ni a través de la seva llengua primera, ni a través de la segona llengua. Slabakova (1999) ens parla d'una altra hipòtesi: la d'*Accés i Transferència Complerta* que és equivalent a la hipòtesi de l'Accés Parcial, però que canvia perquè considera que en els estadis inicials de l'adquisició d'una segona llengua la gramàtica de la primera llengua és la única base per la segona llengua. Al mateix temps el valor dels paràmetres de la GU estan totalment disponibles per als aprenents ja que en estadis inicials es dona una transferència inicial dels paràmetres de la primera llengua que després es restabliran o es tornaran a assignar. Slabakova (1999) dona proves de que la hipòtesi d'Accés i Transferència Complerta serveix per a explicar com els aprenents eslaus transfereixen el valor eslau del paràmetre d'aspecte quan aprenen anglès com a segona llengua.

Montrul i Slabakova (2002) explica el procés d'adquisició de temps i aspecte des del Programa Minimalista segons el qual la connexió entre la morfosintàxi i la semàntica és crucial. Les categories funcionals (complementitzador, concordança, temps, determinació i negació) tenen una sèrie de grups de trets formals (cas, nombre, gènere, conjugació) i formes morfofonològiques relacionades amb aquests trets. Alguns dels trets

són forts i necessiten ser manifestes i comprovar-se a la sintaxi, i d'altres son fluixos, no necessiten morfologia i es comproven a la forma lògica (FL). Com que els trets són universals però l'arquitectura de la clàusula no ho és les categories funcionals seran el punt que variarà més entre les llengües. D'aquesta manera, les llengües varien respecte a la realització de categories funcionals particulars de l'estructura de la clàusula o bé respecte del grau de intensitat dels trets. En l'adquisició de primeres llengües els nens, seleccionen d'un inventari universal de trets rellevants a la seva llengua i aprenen a associar-los amb els morfemes. Els valors dels paràmetres estan codificats en les entrades lèxiques de les categories funcionals o bé en la intensitat dels trets associats. La següent qüestió de l'estudi és si les categories funcionals es poden adquirir en una segona llengua. Les autores donen proves que donen suport a la hipòtesi d'Accés i Transferència Completa. Des d'una perspectiva Minimalista l'aspecte sembla que té una projecció funcional, AspP, on el tret [+perfectiu] es comproven. Això implica que assumeixen que hi ha una connexió entre l'adquisició de la morfologia no manifesta i els trets formals de les categories funcional i per tant l'existència d'una connexió forta entre l'adquisició de la flexió morfològica i la interpretació semàntica d'aquests temps aspectuals. En el cas del castellà (i també del català) totes les classes aspectuals dels verbs es poden expressar bé amb el pretèrit perfectiu o amb l'imperfet:

- (18) a. ESTATIU: El coche *costaba* dos millones en 1998.
El coche *costó* dos millones.
- b. ACTIVITAT: *Salí* de casa a las 12.
Salía de casa a las 12 todos los lunes.
- c. ESDEVENIMENT TÈLIC *Escribí* una carta.
Escribía un carta todos los días.

d. ESDEVENIMENT	<i>Alcancé</i> la cumbre del Everest.
ATÈLIC	<i>Alcanzaba</i> siempre la cumbre del Everest.

Com veiem en els exemples, però, la tria d'un o altre temps afecta la semàntica del verb: les frases en pretèrit perfet tenen una interpretació limitada temporalment mentre que les que van en imperfet s'han d'interpretar com a no limitada temporalment. L'anglès associa el valor del tret [+perfectiu], que aporta limitació temporal, amb tots els predicats menys amb els estatus. Igualment la interpretació d'estatus en el present no pot ser [+ perfectiu] i de fet els verbs estatus son neutrals pel que fa al valor perfectiu/imperfectiu. En castellà tanmateix, AspP es pot associar amb ambdós [+ perfectiu] i per tant aquesta llengua comprova els dos trets mitjançant l'ús de la morfologia del pretèrit perfet i de l'imperfet respectivament mentre que en anglès només els predicats d'esdeveniments comproven el tret [+ perfectiu] mitjançant la morfologia del passat (Simple Past).

En l'estudi de Montrul i Slabakova tot just esmentat es va comprovar si l'adquisició dels trets és possible en una segona llengua i si el coneixement de la morfosintàxi i de la semàntica estan relacionats o no en la gramàtica de la interllengua. Es va procedir a fer una tasca narrativa i una tasca on es jutjava si els verbs estaven ben conjugats a les frases. Els resultats mostren que tots els grups (principiants, intermedis, i avançats) van ser capaços de discriminar semànticament entre els dos temps. Tanmateix, només els aprenents del grup avançat i alguns del grup intermedi semblaven haver adquirit les implicacions semàntiques que estan associades amb l'imperfet i el pretèrit perfet. Els aprenents intermedis que no distingeixen entre la morfologia del pretèrit perfet i de l'imperfet lògicament no s'adonen del contrast semàntic que existeix entre aquests

dos temps. Les autores conclouen que l'adquisició de la morfologia precedeix l'adquisició del significat, i que hi ha una relació entre l'adquisició del temps i la morfologia i l'adquisició de la diferència entre la limitació temporal i inespecificitat temporal que aquests temps porten associada. Les conclusions donen alhora suport a la hipòtesi d'Accés i Transferència Completa ja que els trets formals associats amb AgsP es poden adquirir i que el coneixement de la morfologia precedeix el coneixement de la semàntica dels verbs.

La majoria d'estudis sobre adquisició de temps i aspecte mostren que el pretèrit perfect s'adquireix primer i apareix amb esdeveniments tèlics; l'imperfet s'adquireix més tard i apareix amb verbs d'activitat i d'estat. L'imperfet apareix amb esdeveniments tèlics només en els darrers estadis de l'adquisició i el mateix ocorre amb el pretèrit perfect i els verbs estatus.

2. Estudis d'adquisició de temps i aspecte en llengües romàniques

Els estudis existents que examinen l'adquisició del castellà i català com a segona llengua (Andersen 1986 i Comajoan 2000, entre d'altres), mostren que el pretèrit perfect és el primer temps que apareix en el passat seguit de l'imperfet.

Salaberry (1999) examina el paper de la semàntica lèxica (i de la hipòtesi d'aspecte) en la selecció de la morfologia del pretèrit perfect o parlants nadius d'anglès que aprenen castellà com a segona llengua. Segons la hipòtesi d'aspecte l'ús de l'imperfet començaria amb els verbs estatus i acabaria en els no estatus, i passaria el contrari amb l'aparició del pretèrit que començaria en esdeveniments puntuals i acabaria en verbs no puntuals fins a arribar als estatus. Els resultats de l'estudi mostren que l'ús de la morfologia verbal és independent de l'efecte de l'aspecte lèxic del verb en els primers

estadis de l'adquisició. Els principiants fan servir només una forma verbal per a expressar el temps passat en totes les classes aspectuals. Salaberry però confirma que en els estadis intermedis la hipòtesi d'aspecte comença a funcionar i que es consolida en la interllengua dels estudiants avançats. Per tant els efectes de la hipòtesi d'aspecte es fan més evidents a mesura que el nivell del coneixement de la llengua augmenta. Salaberry també troba que el temps que es fa servir per expressar el passat per defecte és pretèrit perfet en tots els estadis de l'adquisició.

Andersen (1991) proposa vuit seqüències de desenvolupament de l'adquisició del castellà com a segona llengua que treu d'un estudi longitudinal de dos parlants nadius d'anglès dels 8 als 12 que estan aprenent el castellà de forma autodidacta o natural. En la primera seqüència produeixen formes de present en tercera persona del singular, però ja a la segona seqüència comencen a usar el pretèrit perfet per a expressar esdeveniments puntuals en oposició al present. Els verbs estatus comencen a aparèixer en l'imperfet, i els verbs d'activitat i els esdeveniments tèlics en la seqüència 3 encara apareixen en present, però a la següent seqüència el pretèrit perfet ja s'usa amb esdeveniments tèlics, i l'imperfet es comença a fer servir amb verbs d'activitat. A l'estadi 5 els esdeveniments tèlics comencen a aparèixer tant en pretèrit perfet com en imperfet. En els dos últims estadis els esdeveniments puntuals es fan servir amb els dos tipus de verbs i finalment, a l'últim estadi els verbs estatus també apareixen amb els dos tipus de verbs.

Un dels pocs estudis sobre adquisició del català com a segona llengua és el de Comajoan (2000) que troba proves que donen suport a la hipòtesi d'aspecte i a

l'anomenada hipòtesi del discurs¹³. En aquest cas els informants són parlants nadius d'anglès que aprenen català com a segona llengua. Com hem vist que era el cas en castellà en l'adquisició del català com a segona llengua els principiants usen el present per a referir-se al passat; després d'unes hores més d'instrucció sobre morfologia del passat veiem el sorgiment de les formes del pretèrit perfet. La morfologia de l'imperfet sorgeix més tard i no es desenvolupa tant. Comajoan observa que la morfologia del pretèrit perfet sorgeix primer en els predicats tèlics i puntuals i després en predicats estatus i d'activitat; la morfologia de l'imperfet fa ben al contrari tal com marca la hipòtesi d'aspecte.

A més de comprovar la hipòtesi d'aspecte, Comajoan comprova l'ús apropiat de cada forma i conclou que l'ús correcte és més alt en imperfet que en pretèrit perfet en els verbs estatus i en verbs d'activitat encara més, però els predicats tèlics mostren percentatges més alts en pretèrit perfet que en imperfet. L'ús correcte en esdeveniments puntuals és molt al en el pretèrit perfet i molt baix en l'imperfet.

(21) Ús correcte del pretèrit perfet:
tèlics 94%, puntuals 91%, puntuals 89%, estat 83%

Ús correcte de l'imperfet:
activitat 95%, estat 90%, tèlics 74% puntuals 36%

Comajoan troba resultants més robustos a l'hora de comprovar la hipòtesi del discurs i conclou que les dues hipòtesis donen compte dels usos més correctes de la morfologia del passat. Un cop més el pretèrit perfet emergeix abans que l'imperfet i ho fa en predicats tèlics mentre que l'imperfet ho fa en predicats atèlics.

¹³ La hipòtesi del discurs ens indica que en una narració la informació principal dels verbs es dona en pretèrit perfet mentre que la informació secundària es dona en imperfet. Els aprenents de segones llengües seguirien aquest principi a l'hora d'usar uns i altres temps en una narració en pasta.

La crítica més important que es podria fer a tots els estudis d'adquisició de llengües que hem vist en aquesta secció és que la immensa majoria mira dades d'adquisició de parlants que tenen la mateixa llengua primera (anglès). Si es volgués corroborar la universalitat dels resultants d'aquests estudis i de la hipòtesi de l'aspecte, s'haurien d'incloure aprenents que tinguessin llengües primers tipològicament diferents a les que hem vista aquí.

Aquest capítol ha mostrat les principals tendències i teories en els estudis d'adquisició de temps i aspecte en l'adquisició de segones llengües i alhora s'han revisat alguns estudis sobre l'adquisició de temps i aspecte en llengües romàniques. En el següent capítol proporcionarem una explicació sobre la situació sociolingüística actual de l'àrea de Barcelona i més específicament sobre els orígens de la població actual de les escoles.

CAPÍTOL 3

SITUACIÓ SOCIOLINGÜÍSTICA A BARCELONA

D'acord amb el cens de població de principis de 2005 els immigrants de fora de l'estat espanyol van arribar a ser el 12% de la població de Catalunya (vegeu la taula 3.1).

Taula 3.1. Cens de la població 2005

	Barcelona	Catalunya (incloent Barcelona)	Espanya (incloent Catalunya)
Total població	5.226.354	6.995.206	44.108.530
Nascuts fora d'espanya	638.817	780.890	1.572.013
Percentatges dels nascuts fora d'Espanya	12,22%	11,16%	3,56%

Font: Adaptat de les dades de l'Institut d'estadística de Catalunya (<http://www.idescat.net/>)

La majoria de la població immigrant a Catalunya (que trobem majoritàriament a l'àrea metropolitana de Barcelona) ve de l'Amèrica del Sud. Tanmateix el país del que provenen la majoria de les persones immigrants és el Marroc seguit de l'Equador, Colòmbia, i la Xina (vegeu la taula 3.2). Si observem les dades per continent veurem que Amèrica i Àfrica son les dues fonts importants d'immigració.

Taula 3.2. Cinc països que aporten la majoria d'immigració a Espanya i Catalunya

Font: Adaptat de les dades de l'Institut d'estadística de Catalunya (<http://www.idescat.net/>)

Catalunya		Espanya	
Marroc	163.589	Equador	479.978
Equador	61.814	Marroc	468.797
Colòmbia	30.593	Romania	308.856
Xina	26.183	Colòmbia	268.144
Rumina	24.618	Regne Unit	215.854

Taula 3.3. Població immigrada per continents a Espanya i Catalunya

Font: Adaptat de les dades de l'Institut d'estadística de Catalunya (<http://www.idescat.net/>)

Catalunya		Espanya	
Àfrica	204.436	Amèrica	1.451.561
Amèrica	195.188	Europa	1.112.441
Europa	115.458	Àfrica	618.038
Àsia	61.127	Àsia	155.215

Pel que fa a les escoles, d'acord amb el que diu el *Pla d'actuació per a l'alumnat de nacionalitat estrangera 2003-2004* el nombre d'estudiants d'origen immigrant ha crescut de manera espectacular en els darrers deu anys. De 9.868 estudiants a el curs escolar 1991-1992 (0,81% de tota la població escolaritzada) va arribar a 51.503 estudiants el curs escolar 2002-2003 (5,13% de tota la població escolaritzada). A l'educació primària, que és el focus d'interès d'aquest estudi, la població immigrant és d'uns 22.634 nens i nenes que fan el 6,39% del nombre total dels estudiants de primària.

Com passa amb la població adulta, el grup més nombrós de fills de famílies immigrades a les escoles catalanes son els procedents d'Amèrica Llatina; el següent grup de nens i nenes procedents de famílies immigrades son els que provenen del Magrib majoritàriament del Marroc (6.302 nens i nenes que son el 29,83% de la població d'origen immigrant a les escoles catalanes).

Encara que és cert que els nens i les nenes d'origen llatinoamericà formen el grup més nombrós de fills de famílies immigrades a les escoles (el 44,95% de la població immigrada total de primària), aquests nens i nenes parlen castellà, una de les dues llengües que s'ensenyen a les escoles. Si bé es pot dir que la població d'origen llatinoamericana té la mateixa susceptibilitat de ser discriminada a Catalunya, em sembla que els problemes que confronta aquesta comunitat son una mica diferents dels que confronta la comunitat marroquina. Primerament, els nens llatinoamericans ja coneixen una de les llengües de la comunitat. Segon, el fet que les creences religioses i culturals dels llatinoamericans son més properes que les dels marroquins a les de la població autòctona potser els fa ser vists menys com a forasters que no pas els marroquins.

Com acabem d'esmentar, la immensa majoria de la població no castellanoparlant de l'escola ve del Marroc. Els fills de les famílies que provenen del Marroc tenen com a primera llengua bé àrab dialectal marroquí o bé un dels dialectes de l'amazic. L'àrab dialectal marroquí és la llengua que es parla en la majoria de nuclis urbans del Marroc com poden ser Fez, Casablanca, Larache o Rabat. Els nens i les nenes els nens i les nenes que venen d'àrees més rurals del Marroc tenen com a primera llengua un dels dialectes locals de l'amazic (Castellanos & Akioud 2000 i Tilmantine et al. 1998) i no parlen necessàriament àrab dialectal marroquí.

A la regió del Rif al nord-est del Marroc la llengua majoritària és el rifeny (un dels dialectes amazics). A la regió de l'Atlas, al sud-est, es parla el taixelhit (una altre variant d'amazic). Els nens i les nenes d'aquestes regions molt sovint no aprenen àrab dialectal marroquí fins que son escolaritzats al seu país d'origen tal com Faiq (1999) i Ouakrim (2000) esmenten. En conseqüència no podem assumir que els nens i les nenes d'aquestes regions que han arribat a Catalunya hagin après àrab dialectal marroquí abans d'entrar al sistema escolar català. Encara que l'amazic comparteix amb l'àrab la pertinença a la família camito-semítica i que hi ha molts aspectes gramaticals que es comparteixen així com també part del vocabulari, s'ha de remarcar que les dues llengües són mútuament intel·ligibles per a parlants monolingües.

L'àrab dialectal marroquí és el nom que rep l'àrab que es parla al Marroc. En tots els països arabòfons existeix una situació diglòssica que perdura i per la qual hi ha dues varietats de l'àrab que coexisteixen i mantenen cadascuna el seu domini. Ferguson (1959) va inventar el terme diglòssia per a expressar la relació desequilibrada que existeix entre dues o més variants de la mateixa llengua que tenen dues (o més) funcions en una

determinada comunitat lingüística (una variant és la usada en situacions formals i l'altra en situacions informals). Les variants formals al Marroc son l'àrab clàssic i l'àrab estàndard marroquí que s'usen en la religió (àrab clàssic), i l'educació (l'àrab clàssic o estàndard marroquí), als mitjans de comunicació (l'àrab estàndard marroquí), i en la versió escrita de l'àrab dialectal marroquí (àrab estàndard marroquí). Les variants informals (àrab dialectal marroquí i les variants de l'amazic) es fan servir en converses informals.

Hi ha però un altre nivell de pseudo diglòssia al Marroc entre el dialecte més prestigiós, àrab dialectal marroquí, i la llengua menys prestigiosa que serien les diferents variants de l'amazic. La primera té la connotació de ser la llengua de ciutat que parla la gent amb un mínim de formació mentre que la gent que parla les diferents variants de l'amazic son gent sense formació, d'una classe econòmica més desfavorida i que provenen d'àrees rurals. Aquesta situació de diglòssia porta a molts parlants d'amazic a abandonar la seva llengua en situacions de migració a la ciutat o en cas de rebre una educació que prima l'ús exclusiu de l'àrab dialectal marroquí. Aquesta situació ha contribuït a la progressiva arabització de la població d'origen amazic i a la disminució progressiva del nombre de parlants d'aquest poble originari del Marroc com observen Faiq (1999), Castellanos & Akioud (2000) i Ouakrim (2000).

La majoria dels nouvinguts a Catalunya, degut a la difícil situació econòmic que es troben, se situen en barris marginals de Barcelona i de la seva àrea metropolitana. Això fa que la població en algunes escoles sigui majoritàriament d'origen immigrant i que es comencin a donar problemes de ghettoització i de desequilibri entre les escoles de barris amb menys recursos i les escoles de barris amb recursos.

Es pot establir una sèrie de comparacions amb la situació que va sorgir de les onades migratòries de mitjans del segle XX i les d'ara. El llibre de Pujolar (2001) valora entre d'altres temes el resultat de la política lingüística que pretenien promocionar l'ús del català a la població nouvinguda al llarg del anys 80 i 90. Vint anys després de l'establiment del català com a llengua d'instrucció a les escoles, la gent jove usa molt menys el català del que s'esperaven els planificadors. Donat que els immigrants nouvinguts compareixen i compartiran els barris amb els fills de famílies d'origen de la resta de l'estat espanyol sembla d'esperar que adoptaran les mateixes pràctiques sociolingüístiques que els seus veïns i companys de classe i per tant la seva llengua de socialització primària serà el castellà.

Un cop discutida la situació sociolingüística dels informants d'aquest estudi i havent també donat les dades del cens de població tant territorial com educacional ara farem una descripció de les qüestions centrals d'aquest estudi per a passar després a detallar el disseny de l'estudi i a explicar com es va procedir a recollir les dades lingüístiques i sociolingüístiques del present estudi.

CAPÍTOL 4

PREGUNTES D'INVESTIGACIÓ I METODOLOGIA

Introducció

The present capítol inclou una descripció de les preguntes centrals de la investigació i una explicació del disseny que es va fer servir en la recollida de dades. L'estudi en què es basa aquest treball explora la qüestió de l'adquisició de la temporalitat en l'adquisició de segones llengües, específicament l'expressió del passat en castellà i català per part d'aprenents que tenen una llengua primera que és tipològicament diferent de les llengües meta (àrab dialectal marroquí o amazic).

1. Preguntes d'investigació

L'objectiu de la present recerca és el de respondre les següents preguntes: Primerament, quin dels tres temps verbals (imperfet, pretèrit perfet or pretèrit indefinit) suposa més problemes d'aprenentatge als parlants de català i castellà com a L2 comparat amb el grup de control format per aprenents autòctons? Segon, quina dimensió del verb és la més complicada d'adquirir, el significat lèxic del verb, la morfologia del verb o bé la funció del verb? I finalment, quines variables lingüístiques i sociolingüístiques poden predir millor les característiques de la parla dels aprenents al·lòctons?

En les següents seccions es descriurà el disseny de la recollida de dades, es donarà informació sobre els participants en l'estudi i s'oferiran detalls sobre els materials emprats i els procediments seguits per tal d'analitzar les dades.

2. Metodologia

2.1. Participants

Els participants en aquest estudi estan dividits en dos grups; el grup d'aprenents castellà i català con a segona llengua que son parlants àrab dialectal marroquí o amazic, i un grup de control format per parlants bilingües de castellà i català.

El grup d'aprenents de castellà i català con a segona llengua està format per 32 nens i nenes d'origen magrebí d'entre 6 i 12 anys que estudien en tres escoles de primària del sistema públic català. Els nens i les nenes d'aquest grup han nascut o bé al país d'acollida o bé han estat vivint a Catalunya com a mínim durant un curs escolar. Les escoles on aquests nens i nenes estudien estan situades totes a l'àrea metropolitana de Barcelona metropolitana: dues a Cornellà de Llobregat (Alexandre Galí i Sant Ildefons), i una a Badalona (Joan Llongueras).

En els primers estadis de l'estudi, la única forma que teníem de determinar la llengua primera dels informants era preguntant la regió del Marroc d'on provenien. Si venien del Rif probablement parlarien rifeny. Si venien de la regió de l'Atlas segurament parlarien taixelhit com a llengua primera. Finalment si venien de zones urbanes com ara Fez, Casablanca, Larache or Rabat probablement tindrien com a llengua primera l'àrab dialectal marroquí. Quan l'estudi va començar es va fer servir un test per a descobrir la llengua primera dels informants i es va poder determinar que la majoria dels informants tenien l'àrab dialectal marroquí com a llengua primera (20 informants); hi havia dos bilingües àrab-rifeny, quatre parlants de rifeny i sis parlants de taixelhit.

Com hem esmentat, tots els informants al·lòctons estudien al sistema públic català i ha estat exposats a les dues llengües meta a l'escola i fora de l'escola durant un curs

acadèmic. Degut a l'existència dels programes d'immersió en català del sistema escolar a Catalunya, els informants es pot dir que tenen diferents nivells d'exposició a la llengua formal en català i en castellà; així la seva exposició al català formal excedeix l'exposició al castellà formal. Tanmateix, la situació és la inversa fora de l'escola i degut a la composició lingüística dels barris on viuen tots els informants. La gran majoria de les interaccions fora de l'escola les fan en castellà. Aquesta situació sociolingüística ens porta a concloure que els participants en aquest estudi han adquirit presumiblement el català en contextos formals (a l'escola) mentre que el castellà l'han après d'una forma molt més natural i autodidacta (al barri).

Per raons comparatives es van recollir dades d'un grup de parlants bilingües castellà-català en el mateix grup d'edat que estudien a les mateixes escoles que els nens i les nenes al·lòctons.

2.2. Materials i procediment

Es van fer servir tres tasques per a elicitat l'ús dels tres verbs objecte de la present investigació: l'imperfet, el pretèrit perfet i el pretèrit indefinit tant en català com en castellà. La primera tasca va ser una narració oral que es va obtenir preguntant als informants sobre la seva vida escolar diària; es van fer servir diferents preguntes per a elicitat les narratives en català i en castellà. La segona tasca els informants havien de mirar una història de còmic i després havien d'explicar el que havia passat a la història. Es van fer servir dues historietes de còmic diferents per a cada llengua: una pretenia obtenir dades en pretèrit indefinit i l'altra en pretèrit perfet. La tercera tasca que es demanava als informants era la d'explicar una conte amb molt de detall que podia ser

d'un conte que haguessin llegit o que els haguessin explicat o bé una pel·lícula que els hagués agradat.

Es van fer servir cinc instruments addicionals per a obtenir informació lingüística i personal sobre els informants. Es va emprar un test per a esbrinar la llengua primera dels informants que consistia en dibuixos de coses el nen havia de dir en la llengua que es parlava a casa seva. També es va fer omplir un qüestionari preparat per a obtenir informació sobre les pràctiques lingüístiques dels nens i les nenes i les seves famílies. Es van emprar tres tests per a saber el nivell de llengua dels nens en les tres llengües que parlaven (la llengua primera, el castellà i el català); aquests mesuraven la competència dels parlants en les dues habilitats orals: la comprensió oral i la expressió oral. Aquest test mesura específicament la proficiència general, la pronunciació, entonació, coneixement del vocabulari, la fluïdesa i la eficiència comunicativa. Els tests en les tres llengües tenen la mateixa estructura i estan adaptats del que proposa el *Marc europeu comú de referència per a les llengües*.

Les dades es van recollir en cinc sessions en dies no consecutius que es van enregistrar amb vídeo i que van durar cadascuna de 10 a 15 minuts aproximadament. En quatre de les sessions la investigadora i un informant hi eren presents, però en la sessió on s'avaluava la proficiència lingüística en la primera llengua dels informants hi havia també present una persona bilingüe nadiua d'àrab dialectal marroquí i amazic que avaluava el test conjuntament amb la investigadora.

El grup de control format per alumnes autòctons només va participar en les tasques per a obtenir narracions orals en passat. Aquests nens i nenes doncs no van

completar el test per a determinar la llengua primera, ni els tests de proficiència ni els qüestionaris sobre pràctiques lingüístiques.

2.3. Tractament de les dades

Les narracions orals es van transcriure i a continuació els verbs que entraven en l'estudi es van identificar i es van codificar per a cadascuna de les variables incloses a l'estudi. Algunes de les variables es van codificar segons valors continus i d'altres segons valors binaris. La informació obtinguda mitjançant els qüestionaris i els tests de proficiència també es van incloure com a variables sociolingüístiques i de proficiència.

2.4. Variables dependents i procediment de la codificació

Les tres variables dependents examinen per separat els diferents aspectes de la correcció del verb esmentat: correcció funcional, correcció morfològica i correcció lèxica. Un verb que es fa servir en el context on s'espera es considera correcte funcionalment (per exemple, un pretèrit perfet fet servir en un context que requereix un pretèrit perfet), però si un verb es fa servir en el context on no s'espera es considera incorrecte funcionalment (per exemple, un pretèrit indefinit fet servir en un context que requereix un pretèrit perfet). Si un verb es fa servir morfològicament segons la norma monolingüe adulta de la llengua es considera morfològicament correcte. Finalment, un verb que expressa el significat que el parlant té la intenció d'expressar en un particular context es considera lèxicament correcte. Es va incloure una quarta variable dependent destinada a mesurar la correcció global basada en la informació obtinguda en les altres tres variables: el verb en qüestió havia de ser correcte en les tres variables anteriors per a

poder contar-se com a correcte globalment. La taula 4.1 proporciona alguns exemples il·lustratius.

Taula 4.1. Mostra de codificació de les quatre variables dependents (correcció funcional, morfològica, lèxica i global).

Verb de mostra	Correcció			Correcció Global
	Funcional	Morfològica	Lèxica	
<u>He visto</u> el Doraimon y...	1	1	1	1
Ayer <u>hemos ido</u> al cine y eso... Esperat: Ayer fuimos	0	1	1	0
<u>He escrito</u> , y después Esperat: He escrito	1	0	1	0
<u>He quedat</u> el pijama Esperat: He tret	1	1	0	0

Nota: Les variables son binàries: 1 = correcte, 0 = incorrecte.

Es van enregistrar un total de 16 hores de dades lingüístiques que van proporcionar 6.313 verbs. De tots els verbs 2.606 es van dir en castellà i 2.468 en català en el grup d'informants al·lòctons. Els informants del grup de control van produir 610 en castellà i 629 verbs en català. Es van obtenir proporcions de correcció de cada informant calculant la mitjana de respostes correctes de cada participant segons el temps del verb (imperfet, pretèrit perfet i pretèrit indefinit) i el tipus de correcció (funcional, lèxica, i morfològica).

L'explicació dels resultats que veurem en el següent capítol examina les dades des de perspectives diferents. El primer que s'inclou són les anàlisi de variació (ANOVAS) de percentatges de correcció obtinguts de cada informant per cadascun de les variables dependents. Aquesta anàlisi es fa per separat en els dos grups d'informants (al·lòctons i controls), en un disseny que examina la llengua de la tasca (castellà, català) i el verb pretès per a l'enunciat (imperfet, pretèrit perfet, pretèrit indefinit). Després, i donat que la variació en la interllengua es pot modelar de forma quantitativa, i que es força improbable que un sol factor pugui donar compte de tota la variabilitat en les dades tal com Young & Bayley (1996) esmenten, examinarem el paper de les variables lingüístiques a l'hora de predir els nivells de correcció en les dues llengües meta. De forma similar, l'efecte de les variables sociolingüístiques en els nivells de correcció es valorarà, i finalment, s'avaluarà el poder de predicció de la hipòtesi d'aspecte per a avaluar els diferents nivells de correcció de cada verb en els diferents individus.

CAPÍTOL 5

RESULTATS, DISCUSSIÓ I CONCLUSIONS

Introducció

Com ja s'ha esmentat al capítol anterior aquest estudi investiga tres qüestions essencials pel que fa a l'adquisició de tres temps (imperfet, pretèrit perfet i pretèrit indefinit) per a l'expressió del passat castellà i català per part d'aprenents que tenen com a primera llengua l'àrab dialectal marroquí i l'amazic: (1) quin dels tres temps verbals (imperfet, pretèrit perfet or pretèrit indefinit) suposa més problemes d'aprenentatge als parlants de català i castellà com a L2 comparat amb el grup de control format per aprenents autòctons? (2) quina dimensió del verb és la més complicada d'adquirir, el significat lèxic del verb, la morfologia del verb o bé la funció del verb? i (3) quines variables lingüístiques i sociolingüístiques poden predir millor les característiques de la parla dels aprenents al·lòctons?

Aquestes tres preguntes d'investigació s'estudien comparant els resultats dels diferents graus de correcció en els tres temps i en les tres dimensions de correcció en les dues llengües entre el grup d'informants d'origen immigrant i el grup de control. En la següent presentació informarem primer dels resultats lingüístics i sociolingüístics, després farem una discussió dels resultats més importants i esmentarem les principals conclusions.

1. Resultats

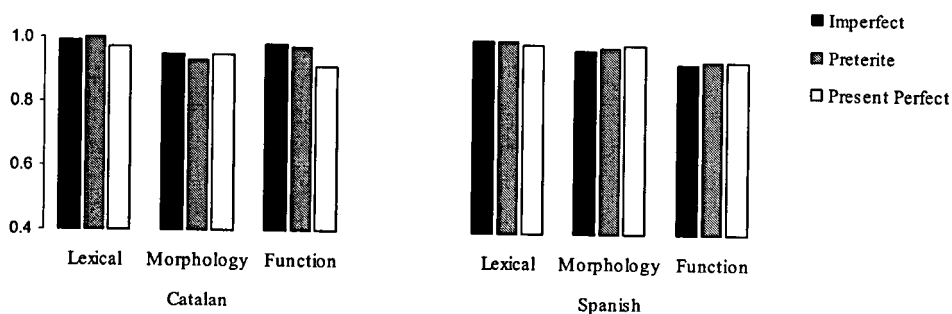
Començarem comparant els resultats generals per a determinar si els nens i les nenes obtenen millors resultats en un temps que en uns altres o en una llengua millor que en una altra. Després examinarem el paper que juga cada variable lingüística a l'hora de predir els nivells de correcció en les dues llengües. A continuació veurem l'efecte de les variables sociolingüístiques, i finalment avaluarem el poder de predicció de la hipòtesi d'aspecte per a explicar el nivell de correcció en verbs perfectius i imperfectius dels informants que estan en els primers estadis de l'adquisició de les dues llengües.

1.1. Resultats lingüístics

Per tal d'analitzar les dades obtingudes, es calculen els percentatges de correcció obtinguts de cada informant per cadascuna de les variables dependents: correcció funcional en imperfet, correcció funcional en pretèrit perfet, correcció funcional en pretèrit indefinit, correcció funcional global, correcció morfològica i correcció lèxica. Aquestes variables dependents s'examinen per separat en català i castellà. Per tant, hi ha una variable addicional en les anàlisis que és la llengua: català en relació al castellà.

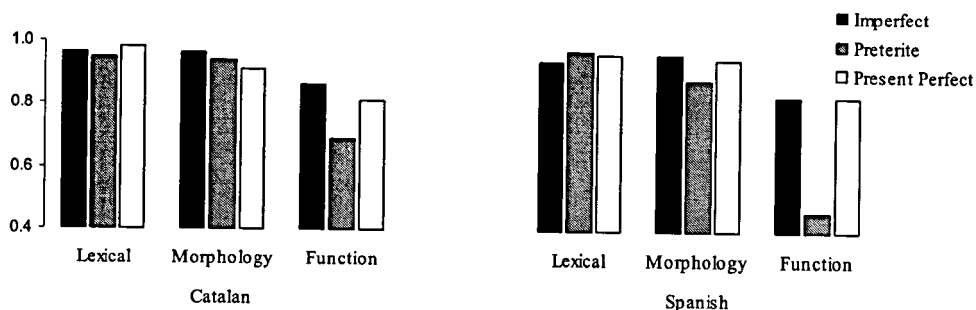
En els gràfics 5.1-5.8 podem tenir una visió general de les quantitats respostes correctes que obtenen el grup de control (10 informants) i el grup de informants aprenents (32 informants). Els gràfics mostren nivells de correcció funcional de cadascun dels tres verbs de l'estudi (imperfet, pretèrit perfet i pretèrit indefinit) i els nivells de correcció funcional global, lèxica i morfològica del verb. En general veurem que el grup de control obté millors resultats (gràfic 5.1) que l'altre grup (gràfic 5.2) tal i com s'esperava.

Gràfic 5.1. Proporcions de respostes correctes quan es mesura la correcció lèxica, morfològica i funcional en català i castellà en els tres tipus de verbs (imperfet, pretèrit perfet, pretèrit indefinit) dels participants en el grup de control.

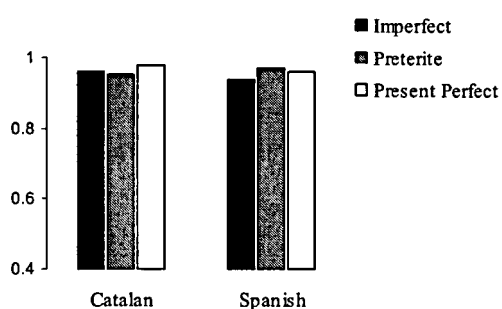
Si comparem els gràfics 5.1 i 5.2 podem observar clarament que el grup de control té índexs de correcció pràcticament iguals per als tres verbs en cada llengua tan pel que fa a la correcció lèxica, morfològica o funcional del verb. En general el grup de control mostra una correcció gairebé total en totes les mesures ja que aquest grup es va incloure en el disseny de l'estudi precisament per a proporcionar les dades que podem considerar que mostren les característiques del comportament dels parlants nadius. Ara passem a observar els resultats en detall dels informants del grup d'aprenents que, com veurem, obtenen uns índex de correcció que evidencien una situació més complexa.

Gràfic 5.2. Proporcions de respostes correctes quan es mesura la correcció lèxica, morfològica i funcional en català i castellà en els tres tipus de verbs (imperfet, pretèrit perfet, pretèrit indefinit) dels participants en el grup d'aprenents.

Com veiem en el gràfic 5.3 els informants que son objecte d'aquest estudi tenen índexs de correcció similar en català i in castellà en els tres temps verbals respecte de la correcció lèxica (efecte principal de llengua $F < 1$).

Gràfic 5.3. Proporció de respostes correctes quan es mesura la correcció lèxica en català i castellà en els tres tipus de verbs (imperfet, pretèrit perfet, pretèrit indefinit) dels participants en el grup d'aprenents.

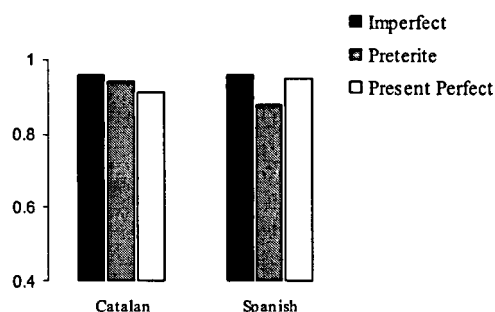

Això ens indica que el grup al·lòcton selecciona el significat del verb igual de bé en els tres temps verbals i en ambdues llengües. Les mitjanes de .95 per l'imperfet, .96 per el pretèrit perfet i .97 pel pretèrit indefinit no produeixen un efecte principal referent al tipus de verb ($F(2, 62) = 1.09, p > .3$). Tampoc hi ha interacció entre llengua i tipus ($F(2, 62) = 1.41, p > .3$).

El gràfic 5.4 ens mostra les dades del grup al·lòcton quan es mesura la correcció morfològica del verb. Com he vist abans, la proporció de respostes acurades en català (.94) no és diferent que en castellà (.93) ($F < 1$). Tanmateix, els informants en aquest grup usen la morfologia d'uns temps millor que la d'uns altres (efecte del tipus de verb $F(2, 62) = 3.49, p < .04$), i el tipus de verb i la llengua interaccionen (interacció entre llengua i tipus de verb $F(2, 62) = 3.79, p < .03$). Això indica que s'han de fer subanàlisis que ens

informen que en català usen la morfologia del pretèrit indefinit menys acuradament que en els altres dos temps mentre que en castellà la morfologia que usen menys adequadament és la del pretèrit perfet.

Gràfic 5.4. Proporcions de respostes correctes quan es mesura la correcció lèxica en català i castellà en els tres tipus de verbs (imperfet, pretèrit perfet, pretèrit indefinit) dels participants en el grup d'aprenents.

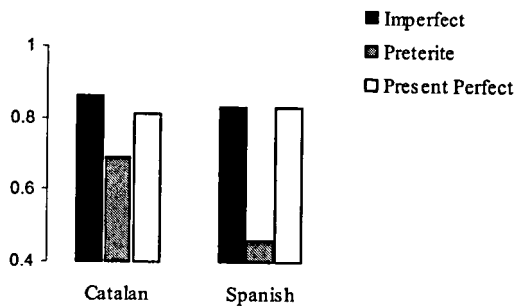

En català doncs els nens i les nenes usen millor la morfologia de l'imperfet (.96) que la del pretèrit indefinit (.91) ($F(1, 31) = 7.03, p < .02$). L'ús de la morfologia del pretèrit perfet però és tan acurat com l'ús de la morfologia de l'imperfet (.96, $F < 1$) o la del pretèrit indefinit (.91, $F(1, 31) = 2.70, p < .10$).

En castellà, el grup al·lòcton usen la morfologia de l'imperfet (.96) tan acuradament com la del pretèrit indefinit (.95) ($F < 1$), però tenen problemes per a usar la morfologia del pretèrit perfet (.88) tan acuradament com en els altres dos temps (pretèrit indefinit ($F(1, 31) = 3.33, p < .08$) i imperfet ($F(1, 31) = 4.62, p < .04$)).

El gràfic 5.5 ens indica clarament que els nens i les nenes del grup al·lòcton tenen més dificultats a l'hora de seleccionar el temps correcte que a l'hora de seleccionar el significat lèxic o la morfologia acurada.

Gràfic 5.5. Proporcions de respostes correctes quan es mesura la correcció funcional en català i castellà en els tres tipus de verbs (imperfet, pretèrit perfet, pretèrit indefinit) dels participants en el grup d'aprenents.

La explicació estadística que oferim a continuació dona detalls de les troballes més importants que es poden intuir al gràfic anterior. Resumint, el grau de correcció funcional en el pretèrit perfet és molt inferior (en les dues llengües) que el dels altres dos temps; en general sembla també que tenen més problemes en usar el verb correcte en castellà i especialment d'usar el pretèrit perfet en castellà quan el context ho demana.

L'ANOVA feta amb el tipus de verb i la llengua com a factors indica un efecte principal molt significatiu del tipus de verb ($F(2, 62) = 15.69, p < .001$), també un efecte principal significatiu de la llengua ($F(1, 31) = 16.34, p < .001$), una interacció entre el tipus de verb i la llengua ($F(2, 62) = 6.37, p < .005$).

L'ús funcional dels verbs és molt menys acurat en castellà que en català en grup al·lòcton, encara que això sembla que és una influència del nivell funcional tan baix que mostra el pretèrit perfet en castellà. En canvi, en les dues llengües, els informants trien igualment l'imperfet en el context adequat ($F(1, 31) = 1.23, p > .5$) i el pretèrit indefinit ($F < 1$). El pretèrit perfet però l'usen funcionalment molt menys acuradament que l'imperfet tant en català (pretèrit perfet .69, imperfet .86; $F(1, 31) = 7.34, p < .02$) com en castellà (pretèrit perfet .43, imperfet .83; $F(1, 31) = 21.62, p < .001$).

Els resultats mostren que l'ús del pretèrit perfet funcionalment (en el context adequat) planteja el major grau de dificultat per a aprenents de català i castellà com a segona llengua. En altres paraules, el major nombre d'errors ocorre quan els nens i les nenes haurien d'haver fet servir un pretèrit perfet però van fer servir un altre temps en canvi. Aquesta observació ens duu a preguntar-nos quin és el temps que usen quan haurien d'haver usat un pretèrit perfet. Aquesta pregunta és la mateixa que s'han fet la majoria d'estudis d'adquisició de temps i aspecte en llengües romàniques que han conclòs que els aprenents d'aquestes llengües com a L2 tenen dificultats a l'hora de distingir entre els contextos de pretèrit perfet i els d'imperfet.

Taula 5.2. Diferències entre els temps emprats i els requerit segons el context en català i castellà per part dels nens i les nenes en el grup al·lòcton

	Temps emprat	Temps requerit
imperfet	1287	1260
pretèrit perfet	1790	2201
pretèrit indefinit	1330	946

La taula 5.2 mostra la discrepància que existeix entre els temps que els informants fan servir i els temps requerits o esperats segons el context. Quan els números del temps emprat i el temps requerit son similars (en el cas de l'imperfet, per exemple) trobem menys errors funcionals. D'altra banda, el desequilibri numèric entre el temps emprat i l'esperat ens indica que el nombre d'errors funcionals augmenta. El fet que el pretèrit indefinit és usat més de l'esperat (en 384 ocasions) mentre que el pretèrit perfet es requereix en 411 ocasions més que les que és emprat ens indica precisament el que dèiem al començament d'aquesta secció: que escollir el pretèrit perfet en el context adequat és el que dóna més problemes als informants del grup al·lòcton i especialment quan proven de discernir les diferències funcionals entre el pretèrit perfet i l'indefinit. Ara passarem a

examinar quins temps es fa servir en les ocasions que hi ha un altre temps que és requerit segons el context. La nostra intenció és de ressaltar els temps que s'empren en lloc del pretèrit perfet i els temps requerits pel context quan el pretèrit indefinit s'usa incorrectament.

La taula 5.3 ens mostra el nombre d'errors que es produeixen quan cada temps es fa servir. Si el temps es fa servir correctament temps usat i temps requerit o esperat segons el context son el mateix. Si el temps es fa servir incorrectament trobem una discrepància entre el temps emprat i el temps esperat segons el context. Si donem un cop d'ull a les dades d'aquesta manera trobarem la resposta a la pregunta que ens fèiem als paràgrafs anteriors. Podem dir que els temps emprats gairebé sempre son els temps requerits o esperats cosa que confirma el que apunten les dades estadístiques sobre correcció funcional. Tanmateix esperem trobar que el temps esperat o requerit pel context quan un temps s'empra incorrectament ens revelarà on rau exactament el problema d'adquisició dels tres temps per als nens i les nenes d'aquest estudi.

Taula 5.3. Temps requerits pel context quan s'empra cada temps (imperfet, pretèrit perfet, pretèrit indefinit) en català i castellà¹⁴ per part dels nens i les nenes al·lòctons

Temps emprats	imperfet			pretèrit perfet			pretèrit indefinit		
Temps requerits	Imp.	Perfet	Indef.	Imp.	Perfet	Indef.	Imp.	Perfet	Indef.
Nombre	1254	28	5	2	1687	101	4	486	840
%	97,5	2,1	0,4	0,1	94,3	5,6	0,3	36,6	63,1

En la part de l'esquerra de la taula anterior, que representa els usos de l'imperfet, veiem que l'imperfet s'usa correctament 97,6 per cent dels casos i només s'usa incorrectament en 2,5 dels casos (en un 2,1 per cent el pretèrit perfet s'hauria d'haver fet servir en el seu lloc i només en el 0,4 per cent dels casos s'hauria d'haver fet servir un

¹⁴ Ja que les dades del català i del castellà mostren la mateixa tendència aquesta taula combina les dades de les dues llengües.

pretèrit indefinit enlloc de l'imperfet). Les altres dues seccions de la taula representen una informació similar. Ara bé, si observem acuradament les tres seccions de la taula alhora ens adonarem de la situació particular del pretèrit perfet.

Quan s'usa el pretèrit perfet, el seu ús és correcte 94% de les vegades, però el problema és que s'hauria d'haver fet servir en moltes altres ocasions en les que el pretèrit indefinit es fa servir (incorrectament) enlloc del pretèrit perfet (36% dels usos del pretèrit indefinit haurien d'haver estat pretèrit perfets com podem veure a la secció de la dreta de la taula). Quan es fa servir el pretèrit indefinit només es requereix segons el context 63% de les vegades. 36% dels casos en els que el pretèrit indefinit es fa servir incorrectament i el pretèrit perfet és el temps que es requereix (486 dels 490 usos incorrectes del pretèrit indefinit haurien d'haver estat pretèrit perfets).

Passem ara a observar les mateixes dades des d'un altre punt de vista. Si ens fixem en la quantitat i direcció dels errors de cada verb (les àrees grises de la taula) ens adonem que els percentatges d'errors en l'imperfet son molt baixos (2,5%), els errors en el pretèrit perfet son una mica més elevats (5,7%), però els errors en el pretèrit indefinit arriben al 40% de les ocasions en que s'usa aquest temps. A més els usos incorrectes del pretèrit indefinit corresponen en la seva majoria a usos esperats del pretèrit perfet segons el context.

El que acabem de veure en aquesta secció indica una qüestió crucial: el grup de nens i nenes al·lòctons tenen dificultats a l'hora d'entendre la diferència entre els usos funcionals del pretèrit perfet i els del pretèrit indefinit en ambdues llengües (encara que en major mesura en castellà), però en canvi no tenen gairebé cap problema a l'hora d'entendre i la distinció entre el perfectiu i l'imperfectiu. S'hauria de recalcar en aquest

punt que, contràriament al que veiem en el grup al·lòcton, el comportament del grup de control és totalment diferent en aquesta qüestió i manté un nivell d'encerts del 98 o 99 per cent en tots els casos, és a dir que el temps que fan servir i el temps requerit és el mateix en la immensa majoria dels casos i en les dues llengües.

1.2. Variables lingüístiques que contribueixen a explicar les dades lingüístiques

En les seccions següents es presentaran les anàlisis sobre la correcció morfològica del pretèrit indefinit en català i del pretèrit perfet en castellà per a poder establir una relació possible entre correcció morfològica en aquests temps i els diferents factors lingüístics (per exemple la regularitat i la transitivitat del verb). També examinarem si hi ha una relació entre la correcció funcional en el pretèrit perfet i en l'indefinit i factors lingüístics com la regularitat del verb o la presència d'adverbis.

1.2.1. Correcció morfològica del pretèrit indefinit en català i del pretèrit perfet en castellà

Les taules que veurem a continuació ens indiquen els resultats de les comparacions *crosstab* i els factors que mostren relacions significatives i els que no. Les relacions significatives es marquen amb un asterisc. Els factors que s'interrelacionen significativament amb la correcció morfològica del pretèrit indefinit en català (taula 5.4) són la transitivitat del verb i el fet que el verb està construït en una perífrasi.

Taula 5.4. Comparacions entre correcció morfològica en el pretèrit indefinit i factors lingüístics en català

	N	Chi-Sq
Transitivitat	617	5,552 *
Construcció perifràstica del verb	617	3,900 *
Principi d'ordre cronològic	617	3,329
Verb amb morfologia regularitzada ¹⁵	617	1,189
Freqüència d'ús del verb a la entrevista	617	1,174
Regularitat originària del verb	617	,413
Verb elicitat	617	,407
Presència d'adverbis que eliciten un indefinit	522	,066
Presència d'adverbis	617	,006

** p < .01

* p < .05

Altres factors com el principi d'ordre cronològic¹⁶, el verb amb morfologia regularitzada, la freqüència d'ús del verb a la entrevista, i els altres llistats a la taula 5.4 s'interrelacionen significativament amb la correcció morfològica del pretèrit indefinit en català.

Els factors que mostren una relació significativa amb la correcció morfològica del pretèrit indefinit en català (la variable depenent en aquest cas) s'inclouen en una altra anàlisi estadística anomenada regressió logística que ens proporciona una idea del poder de predicció de cada variable independent en la mateixa variable depenent (per exemple, l'efecte de la regularitat del verb, la presència d'adverbis i la freqüència d'ús del verb en la correcció morfològica del pretèrit indefinit). Aquest procediment estadístic proporciona una llista ordenada de les variables independents d'acord amb el seu poder de predicció de l'explicació de la variabilitat de la correcció de la variable depenent (correcció morfològica en aquest cas).

¹⁵ Els verbs amb morfologia regularitzada són els que o bé són regulars o bé els informants els fan regulars sense ser-ho a la llengua, per exemple *vení* per *vine*.

¹⁶ This principle states whether the event that the verb describes follows the natural order of events in chronological order.

Una regressió logística presenta l'efecte de les variables o factors explicatius d'una variable dependent categòrica en termes de les possibilitats d'aquesta categoria. En aquest estudi usem també anàlisis regressives per a avaluar l'efecte dels factors lingüístics sobre la correcció de cada temps. Exp(B) mesura la probabilitat d'ocurrència del factor dependent (en el nostre cas la correcció morfològica del pretèrit indefinit en català) quan un determinat factor d'una determinada variable és present en el context. Per exemple, Exp(B) dona un número a la possibilitat d'ocurrència d'un verb correcte en el pretèrit indefinit quan el verb és transitiu. De forma similar l'Exp(B) expressa la probabilitat de que els verbs s'usin morfològicament correctament quan els verbs en qüestió son intransitius, regular o irregulars, etc.

Taula 5.5. Factors lingüístics que afavoreixen la correcció morfològica del pretèrit indefinit en català

Variable dependent: Correcció morfològica del pretèrit indefinit
 Variables independents: Construcció perifràstica del verb i Transsitivitat

Factors	N	Exp(B)
Construcció no perifràstica	604	1,97 *
Transitiu	372	1,30 *
Intransitiu	244	,73 *
Construcció perifràstica	12	,50 *

N = 32

Exp(B) > 1.0 indica que el factor afavoreix la correcció

Exp(B) < 1.0 indica que el factor afavoreix la incorrecció

** p < .01

* p < .05

En la regressió anterior els factors estan ordenats en ordre descendent d'acord amb el seu valor d'Exp(B). Tots els factors que resulten significatius en les anàlisi bivariades *crosstab* anteriors s'inclouen en les regressions. Els factors que son significatius apareixen amb un asterisc al costat.

La regressió logística que es llista en la taula 5.5 mostra que els verbs que no tenen una construcció perifràstica afavoreixen la correcció morfològica del pretèrit indefinit (Exp(B) of 1,97), i també els verbs transitius (Exp(B) of 1,30). En canvi els verbs intransitius i els que tenen una construcció perifràstica no afavoreixen la correcció morfològica en el pretèrit indefinit en català. Tot això sembla indicar que si el verb no està construït perifràsticament té més possibilitats de ser correcte en pretèrit indefinit i en català que si està construït perifràsticament. Igualment si el verb és transitiu té més probabilitats de ser correcte que si és intransitiu en pretèrit indefinit en català.

Els factors significatius que s'interrelacionen amb la correcció morfològica del pretèrit perfet en castellà (taula 5.6) són la presència d'adverbis que eliciten un pretèrit perfet i la freqüència d'ús del verb a la entrevista.

Taula 5.6. Comparacions entre correcció morfològica en el pretèrit perfet i factors lingüístics en castellà

	N	Chi-Sq	
Presència d'adverbis que eliciten un pretèrit perfet	646	7,043	*
Freqüència d'ús del verb a la entrevista	786	3,455	*
Verb elicitat	786	3,751	
Presència d'adverbis	786	2,100	
Transitivitat	786	,656	
Construcció perifràstica del verb	786	,570	
Verb amb morfologia regularitzada	786	,280	
Regularitat originària del verb	786	,254	
Principi d'ordre cronològic	786	,016	

** p < .01

* p < .05

Quan tots els factors significatius anteriors es posen en competició en una regressió logística (taula 5.7) resulta que si el verb es diu sense que en el mateix context hi hagi un adverbi que eliciti el pretèrit perfet la correcció morfològica és major. De la mateixa manera quan un verb es diu en presència d'un adverbi que elicita pretèrit perfet

la correcció morfològica en el pretèrit perfet en castellà és menor. La freqüència d'ús del verb a la entrevista no proporciona resultats significatius en la regressió logística.

Taula 5.7. Factors lingüístics que afavoreixen la correcció morfològica del pretèrit perfet en castellà

Variable dependent: Correcció morfològica del pretèrit perfet
 Variables independents: Freqüència d'ús del verb a la entrevista i Presència d'adverbis que eliciten un pretèrit perfet

Factors	N	Exp(B)
Absència d'adverbis	615	1,69 *
Freqüència	112	1,72
Presència d'adverbis	31	,59 *
Poca freqüència	534	,57

N = 32

Exp(B) > 1.0 indica que el factor afavoreix la correcció

Exp(B) < 1.0 indica que el factor afavoreix la incorrecció

** p < .01

* p < .05

Resumint, les dades anteriors indiquen que les variables lingüístiques crucials a l'hora d'explicar la correcció morfològica en el pretèrit indefinit en català són la manca d'una construcció perifràstica en el verb i la transitivitat, mentre que la correcció morfològica en el pretèrit perfet en castellà està només determinada per l'absència d'adverbis que eliciten un pretèrit perfet en el context en que el verb es diu.

1.2.2. Correcció funcional del pretèrit indefinit i del pretèrit perfet en català i castellà

La taula 5.8 indica que els factors significatius pel que fa a la correcció funcional del pretèrit perfet en català són els verbs amb morfologia regularitzada, la presència d'adverbis, la freqüència d'ús del verb a la entrevista, i la transitivitat del verb.

Taula 5.8. Comparacions entre correcció funcional en el pretèrit perfet i factors lingüístics en català

	N	Chi-Sq	
Verb amb morfologia regularitzada	1182	29,110	**
Presència d'adverbis	1181	5,745	*
Freqüència d'ús del verb a la entrevista	1181	4,928	*
Transitivitat	1181	4,085	*
Principi d'ordre cronològic	1181	,917	
Regularitat originària del verb	1182	,589	
Presència d'adverbis que eliciten un pretèrit perfet	1029	,525	
Verb elicitat	1182	,419	
Construcció perifràstica del verb	1181	,287	

** p < .01

* p < .05

Només els verbs amb morfologia regularitzada i la presència d'adverbis que eliciten un pretèrit indefinit resulten factors significatius interrelacionats amb la correcció funcional del pretèrit indefinit (taula 5.9) en català. D'altres factors com la regularitat originària del verb, la construcció perifràstica del verb o si el verb va ser elicitat no mostren cap interrelació amb la correcció funcional dels dos temps en català.

Taula 5.9. Comparacions entre correcció funcional en el pretèrit indefinit i factors lingüístics in català

	N	Chi-Sq	
Verb amb morfologia regularitzada	556	13,359	*
Presència d'adverbis que eliciten un pretèrit indefinit	447	4,957	*
Transitivitat	555	2,541	
Freqüència d'ús del verb a la entrevista	556	2,184	
Principi d'ordre cronològic	556	,320	
Presència d'adverbis	557	,164	
Regularitat originària del verb	556	,083	
Construcció perifràstica del verb	557	,042	
Verb elicitat	557	,027	

** p < .01

* p < .05

En castellà però, els verbs amb morfologia regularitzada, la freqüència d'ús del verb a la entrevista, els verbs elicitats, la presència d'adverbis que eliciten un pretèrit perfet i el principi d'ordre cronològic tots s'interrelacionen significativament amb la correcció funcional del pretèrit perfet (taula 5.10).

Taula 5.10. Comparacions entre correcció funcional en el pretèrit perfet i factors lingüístics en castellà

	N	Chi-Sq	
Verb amb morfologia regularitzada	1160	46,832	**
Freqüència d'ús del verb a la entrevista	1160	11,318	**
Verb elicitat	1160	10,952	**
Presència d'adverbis que eliciten un pretèrit perfet	954	6,635	*
Principi d'ordre cronològic	1160	3,661	*
Presència d'adverbis	1160	1,656	
Regularitat originària del verb	1160	,652	
Construcció perifràstica del verb	1160	,118	
Transitivitat	1160	,033	

** $p < .01$

* $p < .05$

Finalment els factors significatius que s'interrelacionen amb la correcció funcional en pretèrit indefinit en castellà (taula 5.11) son la freqüència d'ús del verb a la entrevista i els verbs elicitats.

Taula 5.11. Comparacions entre correcció funcional en el pretèrit indefinit i factors lingüístics en castellà

	N	Chi-Sq	
Freqüència d'ús del verb a la entrevista	478	14,816	**
Verb elicitat	478	8,086	*
Presència d'adverbis	478	1,704	
Principi d'ordre cronològic	478	1,407	
Verb amb morfologia regularitzada	478	,922	
Presència d'adverbis que eliciten un pretèrit indefinit	389	,872	
Construcció perifràstica del verb	478	,388	
Regularitat originària del verb	478	,011	
Transitivitat	478	,003	

** $p < .01$

* $p < .05$

Els factors com la regularitat originària del verb, la transitivitat del verb, la presència d'adverbis i la construcció perifràstica del verb no mostren interrelació significativa amb la correcció funcional de cap dels dos temps en castellà. Ara passem a veure la funció que tenen els factors de les variables interrelacionades significativament

en la predicció de la correcció funcional en els dos temps segons els resultats que ens proporcionen les regressions logístiques.

La regressió logístiques feta amb les dades del català (taula 5.12) mostra que el factor predictiu més important de la correcció funcional en pretèrit perfet en català amb Exp(B) de 1,69 són els verbs amb morfologia regularitzada seguit dels verbs que es diuen en un context en el que no hi ha cap adverb de temps (Exp(B) 1,26). D'altra banda tant la presència d'adverbis com els verbs amb morfologia irregularitzada desfavoreixen la correcció (Exp(B) ,79 i ,59 respectivament). Els verbs intransitius i els que s'usen freqüentment a la entrevista mostren la mateixa força predictiva (Exp(B) 1,20). Això indica si el verb és intransitiu hi ha més probabilitats de que aquest sigui correcte que si és transitiu en pretèrit perfet i en català; el mateix passa amb els verbs usats freqüentment que promouen la correcció en pretèrit perfet mentre que els verbs infreqüents fan disminuir la correcció a una cinquena part.

Taula 5.12. Factors lingüístics que afavoreixen la correcció funcional del pretèrit perfet i indefinit en català

Variable dependent: Correcció funcional del pretèrit perfet i l'indefinit
 Variables independents: Presència d'adverbis, Transitivity, Verb amb morfologia regularitzada, Freqüència, Presència d'adverbis que eliciten un pretèrit indefinit, Principi d'ordre cronològic

pretèrit perfet			pretèrit indefinit		
Factors	N	Exp(B)	Factors	N	Exp(B)
Regular	1076	1,69 **	Presència adverbis indef.	45	1,83 *
Absència adverbis	972	1,26 *	Regular	412	1,43 *
Intransitiu	497	1,20 *	Irregular	65	,69 *
Freqüent	838	1,20 *	Absència adverbis indef.	432	,54 *
Transitiu	684	,83 *			
Infreqüent	343	,82 *			
Presència adverbis	207	,79 *			
Irregular	105	,59 **			

N = 32

Exp(B) > 1.0 indica que el factor afavoreix la correcció

Exp(B) < 1.0 indica que el factor afavoreix la incorrecció

** p < .01, * p < .05

Pel que fa al pretèrit indefinit els verbs regularitzats afavoreixen la correcció funcional del pretèrit indefinit (amb unExp(B) de 1,43) tal i com ho fan els verbs que s'usen en presència d'un adverbí que elicitat el pretèrit indefinit (Exp(B) de 1,83).

Taula 5.13. Factors lingüístics que afavoreixen la correcció funcional del pretèrit perfet i indefinit en castellà

Variable depenent: Correcció funcional del pretèrit perfet i l'indefinit
 Independent Variables: Verb amb morfologia regularitzada, Freqüència, Verb elicitat, Presència d'adverbis que eliciten un pretèrit perfet, i Principi d'ordre cronològic

Factors	pretèrit perfet			pretèrit indefinit		
	N	Exp(B)		Factors	N	Exp(B)
Presència adverbis perf.	37	1,83	*	Infreqüent	393	1,66 **
Irregular	374	1,55	**	Elicitat	114	1,64 *
Ordre cronològic	928	1,44		Freqüent	85	,60 **
No elicitat	835	1,43	**	No elicitat	364	,60 *
Freqüent	145	1,09	*			
Infreqüent	809	,91	*			
Elicitat	119	,69	**			
Ordre no cronològic	26	,69				
Regular	580	,64	**			
Absència adverbis perf.	917	,54	*			

N = 32

Exp(B) > 1.0 indica que el factor afavoreix la correcció

Exp(B) < 1.0 indica que el factor afavoreix la incorrecció

** p < .01

* p < .05

Les regressions logístiques fetes amb les dades del castellà (taula 5.13) mostren que els factors que prediuen la correcció funcional del pretèrit perfet son la presència d'adverbis que eliciten un pretèrit perfet (Exp(B) 1,83), els verbs irregularitzats (amb un Exp(B) de 1,55), els verbs que no son elicitats (Exp(B) 1,43) i els verbs més usats més freqüentment (Exp(B) 1,09). El principi d'ordre cronològic no dona resultats significatius a la regressió.

Pel que fa a la correcció del pretèrit indefinit en castellà, els verbs elicitats afavoreixen la correcció en el pretèrit indefinit (Exp(B) 1,64) mentre que els verbs no

elicitats la desfavoreixen. De la mateixa manera els verbs més infreqüents en la entrevista afavoreixen la correcció funcional del pretèrit indefinit ($\text{Exp}(B) 1,66$) mentre que els verbs més freqüents afavoreixen errors funcionals en el pretèrit indefinit. Això indica que si un verb és elicitat o infreqüent tindrà més probabilitats de ser correcte en el pretèrit indefinit en castellà que si és freqüent o no elicitat.

Les regressions logístiques que hem vist indiquen que la freqüència d'ús del verb a la entrevista és un factor molt significatiu en la predicció de la correcció funcional del pretèrit perfet en català i en castellà, mentre que els verbs més infreqüents a la entrevista afavoreixen la correcció funcional del pretèrit indefinit in castellà.

En ambdues llengües i en tots els temps sembla que els verbs regulars i els verbs regularitzats son factors que prediuen significativament la correcció funcional excepte en el cas del pretèrit perfet en castellà. En aquest cas veiem que els verbs irregulars o irregularitzats prediuen la correcció funcional en el pretèrit perfet en castellà. Finalment, en castellà, la elicitació del verb afavoreix la correcció en el pretèrit indefinit, però la desfavoreix en el pretèrit perfet. Altres variables com ara el tipus de tasca, la regularitat originària del verb i la construcció perifràstica del verb no mostren cap efecte significatiu en promoure la correcció funcional del verb en cap dels dos tipus de verb i en cap de les dues llengües.

1.3. Resultats sociolingüístics

En aquesta secció esmentarem els resultats de l'efecte que tenen un nombre de variables sociolingüístiques variables en els nivells de correcció globals en castellà i català del grup al·lòcton.

1.4. Factors socials que correlacionen amb el nivell de correcció global en l'ús dels temps passats en català i castellà

1.4.1. Català

Els factors que mostren les correlacions més fortes entre el nivell de correcció de l'ús del passat en català (taula 5.14) son el nivell de proficiència en castellà, el grau d'ús del castellà, i el nivell de proficiència en català dels nens i les nenes.

Taula 5.14. Correlació Pearson. Mitjana de verbs globalment correctes en català que correlacionen amb tots els factors socials.

	Correcció global català	Sig.
Nivell de proficiència en castellà	,842	,001
Nivell de proficiència en català	,542	,001
Grau d'ús del castellà	,610	,001
Temps d'estada al país d'acollida	,461	,008
Grau d'ús de la llengua primera	-,456	,009
Grau de participació dels pares en el procés d'aprenentatge dels nens i les nenes	,391	,027
Contacte amb el Marroc i la comunitat marroquina	,351	,049

Els tres factors més significatius també correlacionen entre sí: el grau d'ús del castellà correlaciona amb el nivell de proficiència en català ($r = .365$, $p < .039$) i amb el nivell de proficiència en castellà ($r = .665$, $p < .001$). El nivell de proficiència en català també correlaciona amb el nivell de proficiència en castellà ($r = .586$, $p < .001$). Això pot comportar, segons la opinió d'alguns estadistes, que els resultats de les regressions no fossin del tot vàlids.

Els altres dos factors que mostren una correlació significativa amb el nivell de correcció del l'ús dels temps passats en català és el grau de participació dels pares en el procés d'aprenentatge dels nens i les nenes i el grau de contacte amb el Marroc i la comunitat marroquina (Taula 5.14). Els anys passats al país d'acollida també mostra correlació el nivell de correcció del l'ús dels temps passats en català, però el sexe, l'edat i

l'edat d'arribada no. Hi ha una correlació negativa entre el grau d'ús de la llengua primera i el nivell de correcció del l'ús dels temps passats en català, però no hi ha cap correlació entre el grau d'ús del català i el nivell de correcció del l'ús dels temps passats en català.

D'altres factors com el nivell de proficiència en la llengua primera, el grau d'ús del castellà en general, el grau d'ús de la llengua primera en general, l'ús de la llengua en els diferents àmbits, l'ús de la llengua amb els diferents interlocutors, el fet de tenir germans o germans petits, el nivell d'estudis del pare, el nivell d'estudis de la mare, els resultats escolars de l'aprenent, el nivell d'alfabetització en àrab, el nivell de proficiència en la llengua primera o l'estat socioeconòmic de la família no proporcionen correlacions significatives amb la correcció en l'ús dels temps passats en català.

La regressió feta amb els factors que mostren les correlacions més fortes (taula 5.15) ens indica que el nivell de proficiència en castellà és l'únic factor que fa una contribució independent a la explicació de la variació en el nivell global de correcció de l'ús del passat en català.

Taula 5.15. Regressions múltiples entre el mitjana de verbs en passat en català, el nivell de proficiència en castellà, el grau d'ús del castellà, i el nivell de proficiència en català (grup al·lòcton).

	Coeficients estandarditzats		
	Beta	Sig.	R-Sq
Nivell de proficiència en castellà	,652	,001	,770
Grau d'ús del castellà	,201	,075	,784
Nivell de proficiència en català	,163	,115	,796

1.4.2. Castellà

Els factors que mostren les correlacions més fortes entre el nivell de correcció de l'ús del passat en castellà son el nivell de proficiència en castellà, el grau d'ús del castellà i els anys que els informants han passat al país d'acollida com mostra la següent taula:

Taula 5.16. Correlació Pearson. Mitjana de verbs globalment correctes en castellà que correlacionen amb tots els factors socials.

	Correcció global castellà	Significatiu
Nivell de proficiència en castellà	,797	,001
Grau d'ús del castellà	,631	,001
Temps d'estada al país d'acollida	,603	,001
Nivell de proficiència en català	,511	,003
Grau d'ús de la llengua primera	-,492	,004
Edat	,419	,017
Edat d'arribada	-,393	,026

Els tres factors més significatius també correlacionen entre sí: el nivell de proficiència en castellà esta relacionat amb el grau d'ús del castellà ($r = ,665$ $p < ,001$) i amb el temps d'estada al país d'acollida ($r = ,605$ $p < ,001$). El temps d'estada al país d'acollida també correlaciona amb el grau d'ús del castellà ($r = ,475$ $p < ,006$).

Mentre que tant el temps d'estada al país d'acollida i l'edat donen una correlació significativa amb la correcció en l'ús dels temps passats en castellà (Taula 5.16), l'edat d'arribada mostra una correlació negativa, és a dir que com més gran el nen o la nena eren quan van arribar a Catalunya pitjor parlen el castellà. Aquest aspecte difereix de les correlacions que hem vist per al català en les que era precisament l'edat i no l'edat d'arribada la que tenia una influència en la producció lingüística dels informants. Sembla doncs que els nens i les nenes aprenen el català de forma molt més homogènia independentment de la seva edat d'arribada al país.

D'altres factors com la quantitat de castellà parlat en els diferents àmbits o amb diferents interlocutors, si tenen germans grans o petits, el nivell d'estudis dels pares, els

resultats escolars, el nivell de proficiència en la llengua primera, la quantitat de contacte amb el Marroc o la comunitat marroquina, el grau de participació dels pares en el procés d'aprenentatge dels nens i les nenes, i el nivell socioeconòmic de la família no mostren cap correlació significativa amb la correcció en l'ús dels temps passats en castellà.

La regressió que ens mostra la taula 5.17 indica que el nivell de proficiència en castellà és l'únic factor que fa una contribució independent a la explicació de la variació en el nivell global de correcció de l'ús del passat en castellà.

Taula 5.17. Regressions múltiples entre el mitjana de verbs en passat en castellà, el nivell de proficiència en castellà, el grau d'ús del castellà i els anys a Catalunya.

	Coeficients estandarditzats		
	Beta	Sig.	R-Sq
Nivell de proficiència en castellà	,559	,001	,623
Temps d'estada al país d'acollida	,229	,098	,653
Grau d'ús del castellà	,151	,301	,630

El fet que el grau d'ús del castellà també correlaciona amb el nivell de correcció en l'ús del temps passat en castellà però que el grau d'ús del català no ho fa ens porta a recalcar que en cas del català el grau d'ús del castellà sí que contribuïa a explicar el nivell de correcció en l'ús del temps passat en català. D'altra banda, el grau l'ús de la llengua primera correlaciona negativament amb el nivell de correcció en l'ús del temps passat en castellà tal com passava en català.

A continuació farem algunes correlacions més basades en la premissa que els informants al·lòctons tenen problemes en la l'ús funcional del pretèrit perfet. Les correlacions que veiem en la taula 5.18 son entre el nivell de correcció del pretèrit perfet i els factors sociodemogràfics per a veure si observem alguna diferència entre els factors que donen compte de la correcció globals i els d'aquest cas en particular.

Taula 5.18. Correlació Pearson. Mitjana de correcció del pretèrit perfet (castellà i català combinats) que correlacionen amb els factors socials.

	Correcció en castellà i català	Significància
Edat	,576	,001
Nivell de proficiència en castellà	,485	,005
Temps d'estada al país d'acollida	,408	,020

Els factors que mostren les correlacions més fortes amb el nivell de correcció del pretèrit perfet son l'edat, el nivell de proficiència en castellà i temps d'estada a Catalunya com es pot veure en la taula 5.18.

Taula 5.19. Regressions entre el mitjana de correcció del pretèrit perfet (castellà i català combinats).

	Coeficients estandarditzats		
	Beta	Sig.	R-Sq
Edat	,447	,007	,310
Nivell de proficiència en castellà	,265	,143	,385
Temps d'estada al país d'acollida	,115	,516	,372

La regressió lineal que ens mostra la taula 5.19 indica que la edat és la única variable que fa una contribució independent per a explicar la variació en l'ús correcte del pretèrit perfet funcionalment.

1.5. Nivell de proficiència en castellà

La taula 5.20 a continuació mostra el nombre d'informants per grup que obtenim si dividim els informants d'acord amb el seu nivell de proficiència en castellà. The informants es divideixen entre els dos grups depenent de si han puntuat per sota o per sobre del mitjana de proficiència de tots els informants (,76). Els números son força equilibrats: dels 32 informants, 13 queden per sota del nivell de proficiència mig en castellà (i tenen un mitjana de proficiència de ,54), i 19 queden per damunt del mitjana (amb un mitjana de proficiència de ,88).

Taula 5.20. Informants dividits d'acord amb el seu nivell de proficiència en castellà

	N	%
Proficiència baixa	13	40,6
Proficiència alta	19	59,4

Tenint en compte aquesta divisió podrem veure quin és l'element que dóna més dificultats als informants en cada grup en català i en castellà pel que fa a la correcció en l'ús del pretèrit perfet. Tot seguit observarem quin tipus d'error ocorre quan els informants produeixen un pretèrit perfet i cap a quina direcció van els errors.

Taula 5.21. Temps requerits o esperats quan els informants dels dos grups de proficiència (alta i baixa) produeixen un pretèrit indefinit en català i castellà

Temps esperats	Proficiència baixa			Proficiència alta		
	Imperfet	Perfet	Indefinit	Imp.	Perfet	Indefinit
català	1	40	65	0	56	217
%	0,9	37,8	61,3	0	20,5	79,5
castellà	0	53	81	2	116	191
%	0	39,5	60,5	0,6	37,6	61,8
Total	0,4	38,8	60,8	0,3	29,5	70,2

Segons la taula 5.21 quan els informants amb un nivell de proficiència baix en català produeixen un pretèrit indefinit el pretèrit indefinit és també el temps esperat 61% de les vegades. Quan el pretèrit indefinit s'usa incorrectament, el temps que s'hauria d'haver usat és el pretèrit perfet la majoria de les vegades (37%) i només s'hauria d'haver usat l'imperfet en una ocasió. A continuació observarem les mateixes dades per al castellà. Quan s'usa el pretèrit indefinit en castellà en el grup de proficiència baixa les dades son molt similars a les del català: the pretèrit indefinit és el temps esperat el 60% dels casos, mentre que s'hauria d'haver usat el pretèrit perfet en gairebé el 40% dels casos i l'imperfet no és el temps requerit en cap ocasió. És a dir que el grup que té un nivell de llengua més baix es comporta idènticament en in català i castellà: no han

adquirir encara la diferència funcional entre el pretèrit perfet i l'indefinit i generalitzen l'ús de l'indefinit com a temps perfectiu en moltes ocasions. Passem a observar el comportament del grup que té un nivell de llengua més alt.

Quan els informants del grup de proficiència alta usen el pretèrit indefinit en català és precisament el pretèrit indefinit que es requereix 80% de les vegades. Quan el pretèrit indefinit s'usa incorrectament el pretèrit perfet s'hauria d'haver usat 20% de les ocasions i en cap s'hauria d'haver usat un imperfet. Sembla doncs que aquest grup està començant a adquirir la diferència entre pretèrit indefinit i pretèrit perfet en català. Ara passem a observar les dades del mateix grup en castellà. Resulta que en castellà la situació d'aquests informants s'assembla molt a la que veiem tant en castellà com en català en el grup de proficiència baixa. El pretèrit indefinit és el temps esperat i usat en un 61%. Quan el pretèrit indefinit es fa servir incorrectament el temps que s'hauria d'haver usat és pretèrit perfet en la majoria dels casos (37%) i només en dues ocasions l'imperfet.

El que acabem de veure és que la divisió entre grups de nivell de llengua alt i baix explica només una porció de les dades. Sembla que en castellà, independentment del nivell de proficiència dels informants, el tipus d'error que produeixen és el mateix. En català, però sembla que el nivell de llengua dels informants ens ajuda a explicar el comportament lingüístic que tenen pel que fa a la diferència funcional entre pretèrit indefinit i pretèrit perfet.

1.6. Edat dels informants

En aquesta secció veurem les dades que obtenim quan dividim la edat (que va resultar ser un dels factors que més poder de predicció tenien per a la correcció en el pretèrit perfet funcionalment). Primer procedirem a dividir els informants en dos grups

d'edat; un que queda per damunt de la mitja d'edat que son els 9 anys i l'altre que queda per sota de la mitja.

Taula 5.22. Informants dividits en grups d'edat

	N
Petits (6-9 anys)	17
Grans (10-12 anys)	15

Com ens mostra la taula 5.22 es formen dos grups equilibrats: el grup dels més petits inclou 17 informants que tenen entre 6 i 9 anys, mentre que el grup dels més grans inclou 15 informants que tenen entre 10 i 12 anys. Tenint en compte aquesta divisió podrem veure quin és l'element que dóna més dificultats als informants en cada grup en català i en castellà pel que fa a la correcció en l'ús del pretèrit perfet. Tot seguit observarem quin tipus d'error ocorre quan els informants produeixen un pretèrit perfet i cap a quina direcció van els errors.

Taula 5.23. Temps requerits o esperats quan els informants dels dos grups d'edat (petits i grans) produeixen un pretèrit indefinit en català i castellà edat grups

Temps esperats	Grup de petits			Grup de grans		
	Imperfet	Perfet	Indefinit	Imp.	Perfet	Indefinit
Català	2	127	225	0	51	212
%	0,5	36	63,5	0	19,5	80,5
Castellà	0	236	214	2	72	189
%	0	52,5	47,5	0,7	27,3	72
Total	0,2	45,2	54,6	0,4	23,4	76,2

Quan els nens en el grup de informants més petits usen el pretèrit indefinit en català el pretèrit indefinit és el temps esperat 63% de les vegades i quan el pretèrit indefinit s'usa incorrectament el pretèrit perfet s'hauria d'haver usat en la majoria de casos (36%) mentre que l'imperfet s'hauria d'haver usat en només dues ocasions. En castellà quan els informants més petits fan servir el pretèrit indefinit és precisament el

pretèrit indefinit el que s'espera només en un 47%. La majoria de vegades que el pretèrit indefinit s'usa incorrectament el temps que s'hauria d'haver usat és el pretèrit perfet (53% de les ocasions) i en cap cas s'hauria d'haver usat l'imperfet. En aquest punt podem dir que els informants en el grup dels més petits es comporten de forma diferent en català i en castellà: tenen menys clar l'ús funcional del pretèrit perfet en castellà i fan servir el pretèrit indefinit per a connotar perfectivitat en més ocasions en castellà que en català. Passem a observar el comportament del grup d'informants més grans.

Els informants més grans usen el pretèrit indefinit en català correctament 80% de les vegades i només en 20% de les ocasions haurien d'haver fer servir un pretèrit perfet en el seu lloc. En català el grup d'informants més grans usen el pretèrit perfet en català molt millor que el grup dels més petits. En castellà les dades apunten en la mateixa direcció: el pretèrit indefinit s'usa correctament com a temps esperat 71% de les vegades. Quan el pretèrit indefinit s'usa incorrectament el temps que s'hauria d'haver usat és el pretèrit perfet (27% de les vegades) i només en dues ocasions s'hauria d'haver usat l'imperfet.

Les dades que hem vista a la taula 5.23 indicaven que el grup d'informants més grans es comporta de manera similar en català i castellà. En general tenen molt més clara la diferència funcional en l'ús del pretèrit perfet tant en català com en castellà fan servir el pretèrit indefinit com a temps perfectiu en menys ocasions que el grup d'informants més petits. Això ens permet afirmar que la divisió per edats ens ajuda a explicar el comportament lingüístic problemàtic que apuntàvem al principi d'aquest capítol.

Ara passarem a examinar el valor predictiu de la hipòtesi d'aspecte per a determinar el nivell de correcció del temps dels verbs per als informants en els primers estadis de l'adquisició.

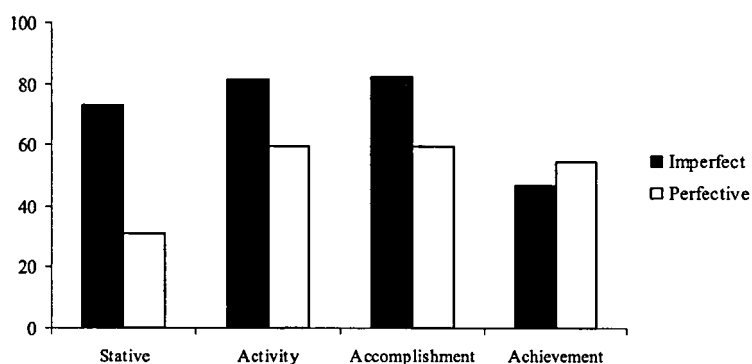
1.7. Hipòtesi d'aspecte

Degut a que el present estudi no és longitudinal i les dades lingüístiques només ens mostren un moment en el procés d'adquisició de la llengua dels informants, la hipòtesi d'aspecte s'ha de tornar a formular per a poder donar compte de part de les dades. LA hipòtesi d'aspecte prediu que en els primers estadis de l'adquisició els verbs d'activitat, els esdeveniments tèlics i els puntuals es apareixerien primer i més acuradament amb morfologia del pretèrit perfet o en el pretèrit indefinit que en l'imperfet. Igualment els verbs estatus mostrarien més correcció en l'imperfet que en pretèrit perfet o pretèrit indefinit en els primers estadis de l'adquisició.

Ja que l'estudi en curs no és longitudinal hem hagut de establir un grup d'informants que es troben en els primers estadis de l'adquisició per a poder comprovar si la hipòtesi d'aspecte pot predir el comportament lingüístic d'aquests. Hem determinat que els informants en els primers estadis d'adquisició han de tenir tres característiques: han de portar menys de quatre anys al país d'acollida i han de mostrar un nivell de llengua més baix que la mitjana de tots els informants tant en castellà com en català. Només hi ha vuit informants que tenen aquestes característiques i que per tant considerem que es troben en les primeres fases d'adquisició de les dues llengües. Les dades d'aquests vuit informants es combinen en la taula següent on veiem les mitjanes de correcció que obtenen per a cada tipus de verb si combinem les dades de les dues llengües. El pretèrit perfet i el pretèrit indefinit es consideren com una sola categoria de temps perfectiu en

oposició a l'imperfet. Passem ara a observar la distribució de les dades en la taula següent.

Taula 5.24. Mitjanes de correcció dels verbs en els diferents tipus lèxics dels informants que estan en els primers estadis d'adquisició (castellà i català combinats)

Com podem comprovar la hipòtesi d'aspecte només dona compte de forma parcial del que ocorre amb les dades d'aquests informants. Els verbs estatus mostren un nivell de correcció més alt en imperfet que en els altres dos temps tal i els verbs d'esdeveniments puntuals mostren un nivell més alt de correcció en els temps perfectius que en l'imperfet, tal i com prediu la hipòtesi. Els verbs d'activitat i els esdeveniments tèlics però no es comporten com la hipòtesi d'aspecte prediria: mostren nivells de correcció més alts en imperfet que en els altres dos temps cosa que és precisament tot el contrari del que s'esperaria segons el valor aspectual dels verbs. Aquests resultats seran degudament interpretats en la secció següent.

2. Discussió

L'estudi que s'ha presentat en aquest capítol examina la qüestió de l'adquisició de temps i aspecte en segones llengües, més específicament la expressió de passat en castellà i català com a segones llengües adquirides per part de nens i nenes que tenen com a

primera llengua l'àrab dialectal marroquí o l'amazic. Com ja hem esmentat al principi d'aquest capítol l'objectiu de la present recerca és respondre les següents preguntes: (1) quin dels tres temps verbals (imperfet, pretèrit perfet or pretèrit indefinit) suposa més problemes d'aprenentatge als parlants de català i castellà com a L2 comparat amb el grup de control format per aprenents autòctons? (2) quina dimensió del verb és la més complicada d'adquirir, el significat lèxic del verb, la morfologia del verb o bé la funció del verb? i (3) quines variables lingüístiques i sociolingüístiques poden predir millor les característiques de la parla dels aprenents al·lòctons?

Des del començament i comparant els resultats hem conclòs que els informants del grup de control tenen el mateix índex de correcció en els tres tipus de verbs i en ambdues llengües i mostren nivells de correcció igualment acurats respecte de la selecció lèxica del verb, la seva morfologia i la seva funció. En general el grup de control mostra una correcció gairebé total en totes les mesures ja que aquest grup es va incloure en el disseny de l'estudi precisament per a proporcionar les dades que podem considerar que mostren les característiques del comportament dels parlants nadius.

2.1. Correcció en els tres temps dels tres verbs en català dels informants al·lòctons

Les dades que provenen dels informants al·lòctons ens confirmen que pel que fa a la correcció lèxica del verb en català els tres temps (imperfet, pretèrit perfet i pretèrit indefinit) obtenen el mateix nivell de correcció. Els informants doncs no tenen problemes en escollir el significat lèxic en cap dels tres temps en el context apropiat. Pel que fa a la morfologia del verb en català, la del pretèrit indefinit sembla que és lleugerament més difícil d'aprendre que la de l'imperfet. Tanmateix és la funció del verb en català el que

porta més problemes per als informants, en particular l'ús funcional del pretèrit perfet en contrast amb el pretèrit indefinit. Aquesta es una tendència que observem també en les dades del castellà i que confirma que la forma s'adquireix abans que la funció o l'ús.

2.2. Correcció en els tres temps dels tres verbs en castellà dels informants al·lòctons

Com ja hem vist en el cas del català, la correcció lèxica del verb en castellà no és diferent en cap dels tres temps i els informants sembla que seleccionen el significat lèxic del verb igualment bé en els tres temps, imperfet, pretèrit perfet i pretèrit indefinit. Pel que fa a la correcció morfològica, el temps verbal que dóna més problemes als informants al·lòctons en castellà és el pretèrit perfet. La selecció del verb d'acord amb la funció en castellà també indica que totes les dificultats rau en la funció del pretèrit perfet, tal com mostraven les dades del català. Això indica que el problema més important que els nostres informants del grup al·lòcton confronta en l'adquisició dels temps passat rau en la dificultat d'entendre la funció del pretèrit perfet tant en castellà com en català.

2.3. Diferències entre les dues llengües segons el temps del verb el tipus de correcció

Els descobriments que s'han esmentat en aquest capítol apunten cap a tres qüestions crucials en l'adquisició dels tres temps que s'investiguen. La primera és el fet que la correcció morfològica és més alta que la funcional en tots els temps i llengües i això permet confirmar que l'adquisició de la forma precedeix la de la funció, una observació ja feta per altres estudis (Dietrich et al. 1995 entre d'altres). La segona és que observem major dificultat en l'ús de la morfologia del pretèrit indefinit en català i del pretèrit perfet en castellà que en els altres temps. La tercera i més important és que veiem que tant en castellà com en català els informants tenen més dificultats per a adquirir l'ús

funcional del pretèrit perfet. Els dos darrers descobriments es discutiran en detall en la següent secció on també es proporcionaran explicacions per a cadascun d'ells.

2.3.1. Correcció morfològica del pretèrit indefinit en català i del pretèrit perfet en castellà

El baix nivell de correcció morfològica que els informants mostren en el pretèrit indefinit en català pot ser degut a la irregularitat d'un dels elements de la forma verbal. Com podem veure a la següent frase *He treballat*, el pretèrit indefinit en català es construeix amb una forma de participi que té forma irregular en els verbs més comuns com el verb *veure* (vist), *haver* (hagut), *venir* (vingut). Però el fet de que la morfologia del pretèrit indefinit en català presenti un menor grau de correcció s'hauria d'explicar tot comparant els resultats que mostren els factors lingüístic en detall. En les següents seccions es proporcionarà una idea d'on pot raure el problema de l'ús de la morfologia del pretèrit indefinit en català.

El paradigma del pretèrit perfet en castellà té una forma força irregular contràriament al que passa en català. Aquesta pot ser una de les raons per la qual la morfologia del pretèrit perfet en català és generalment més fàcil d'aprendre que la del pretèrit perfet castellà i això també ajudaria a entendre les diferències entre els percentatges de correcció entre el castellà i el català pel que fa a aquest temps. Tanmateix, és probable que hi hagi altres factors lingüístics influenciïn la correcció morfològica del pretèrit perfet en castellà i que veurem a continuació en les properes seccions.

2.3.2. Funció del pretèrit perfet en contrast amb el pretèrit indefinit

Els resultats mostren que la dimensió que dóna més dificultats als aprenents al·lòctons en aquest estudi és la funció del pretèrit perfet en català i castellà (encara que el grau d'incorrecció és més alt en castellà). La concentració d'errors ocorre quan els nens i les nenes haurien d'haver usat el pretèrit perfet però van usar un altre temps en el seu lloc: el pretèrit indefinit.

Tradicionalment, la explicació que es dóna és que els aprenents de català i castellà com a segones llengües tenen problemes a l'hora de diferenciar entre l'aspecte perfectiu i l'imperfectiu, és a dir entre els contextos de pretèrit perfet i els d'imperfet (Bardovi-Harlig 1998, Andersen 1991, Comajoan 2000, Montrul & Slabakova 2002). En el present estudi però, trobem que els nostres informants al·lòctons no tenen problemes en diferenciar els contextos de pretèrit perfet i els d'imperfet sinó que tenen problemes per diferenciar els de pretèrit indefinit i els de pretèrit perfet. Això implica que a l'hora d'expressar aspecte perfectiu els informants objecte d'aquest estudi recorren al pretèrit indefinit, i no a l'imperfet. Aquesta qüestió representa una tendència que altres estudis d'adquisició del castellà com a segona llengua per part de parlants d'origen marroquí ja havien notat. López-Ortega (2000) s'adona de que el pretèrit indefinit s'usa per part de "two of the informants profusely in their narratives" (p. 492), però no dóna una explicació del comportament d'aquests informants.

La nostra explicació és la següent: primer de tot l'ús del pretèrit indefinit per a expressar aspecte perfet és molt variable a Espanya (Schwenter 1994, Serrano 1994) com ja s'ha esmentat al primer capítol. Abans de continuar parlant de les diferències entre els contextos de pretèrit perfet i pretèrit indefinit hauríem de clarificar un cop més la definició

que es proposa a la literatura per a l'aspecte perfect i perfectiu. El terme *perfect* denota el tret que caracteritza el pretèrit indefinit (un passat connectat a un estat present o a un estat que té rellevància en el moment present), mentre que el terme *perfectiu* descriu una situació passada limitada temporalment, és a dir l'àmbit d'ús del pretèrit perfect (Comrie 1976, Dahl 1985).

D'acord amb la descripció del castellà peninsular que fan Hernández Alonso (1984) i Alarcos Llorach (1994), el pretèrit indefinit en castellà estàndard s'usa per a connectar un esdeveniment no especificat temporalment en el passat amb el moment de la parla o per a definir un esdeveniment ocorregut en el passat però que està relacionat física o psicològicament amb el moment de la parla. Aquest tipus de pretèrit indefinit es refereix a la categoria de 'rellevància actual' que proposa Comrie (1985). Aquesta definició de les característiques del pretèrit indefinit deixa lloc per a que els parlants decideixin el que *pot estar relacionat física o psicològicament amb el moment de la parla*, i presumiblement crea confusió entre quins són doncs els contextos per al pretèrit indefinit en contraposició al pretèrit perfect. En conseqüència avui dia e les diferents variants del castellà parlat a Espanya hi ha un sistema força variable per el qual cada varietat del castellà especifica de forma diferent els contextos en els quals es pot fer servir el pretèrit indefinit.

Per exemple, segons Alarcos Llorach (1994) a Galícia i Astúries el pretèrit perfect s'usa en la majoria d'ocasions en lloc del pretèrit indefinit per a qualsevol expressió del passat que no sigui imperfectiva degut a la influència del Gallec en el castellà que es parla en aquestes regions. Així gallecs i asturians usarien el pretèrit perfect a l'hora de dir *¿Comiste ya?* en lloc del que es prefereix a la resta de la península: *¿Has comido ya?*

Alarcos Llorach també esmenta que en algunes àrees de Castella i Madrid es dona el cas oposat, és a dir que el pretèrit indefinit s'usa en alguns contextos que tradicionalment han pertangut al pretèrit perfet. L'ús del pretèrit indefinit en contextos pre-hodiernal (abans d'avui) es podria il·lustrar amb la següent frase, *ayer he visto a Juan* que es fa servir en lloc de la frase que la norma peninsular donaria per bona: *ayer vi a Juan*. A les illes Canàries segons Serrano (1994) i a la resta Espanya el pretèrit indefinit encara no ha pres contextos d'ús del pretèrit perfet. Així el pretèrit indefinit actuaria com el temps no marcat per a la expressió de passat no imperfectiu en alguns contextos encara que en la majoria de variants del castellà el temps no marcat per a la expressió de passat no imperfectiu encara seria el pretèrit perfet com és el cas en la majoria de variants de l'espanyol de d'Amèrica Llatina.

Precisament l'ús del pretèrit indefinit als diferents països d'Amèrica Llatina no coincideix tampoc amb la norma del castellà que es parla a Barcelona. Aquesta qüestió és crucial en aquest estudi ja que els informants que son objecte d'aquest estudi viuen en barris on les persones que venen d'Amèrica Llatina formen un component demogràfic molt important. L'ús del pretèrit indefinit als diferents països d'Amèrica Llatina és força homogeni excepte al nord-est d'Argentina (segons Kempas 2002 i Alarcos Llorach 1994). El significat del pretèrit indefinit en aquestes varietats de l'espanyol (que també ho és en les varietats meridionals del castellà peninsular) correspon al significat perfecte tradicional¹⁷. És a dir, el que expressa la relació entre dos períodes de temps: el temps de l'estat resultant d'una situació anterior i el temps d'aquella situació.

¹⁷ Segons Comrie (1985) i Schwenter (1994), i com hem esmentat al primer capítol, hi ha quatre tipus diferents de perfecte en espanyol: el de resultat, l'experiencial, el continuatiu, i el de rellevància actual.

La situació lingüística a la que els nostres informants s'enfronten pel que fa als contextos del pretèrit indefinit en castellà no és poc freqüent. Dahl (1988) esmenta que històricament no és estrany que un aspecte perfectiu, que connecta el passat amb el moment de parla, envaeixi contextos d'un perfectiu. Aquest va ser precisament el cas a França i a Alemanya on el *Passé Composé* francès i el *Perfekt* en alemany van envair els contextos del passat sintètic en el francès i l'alemany parlat. Encara que Dahl no suggereix cap explicació per a aquest fenomen si que puntualitza que hi ha una "general tendency for peripheral tense-mood-aspecte categories to be attracted towards the centre of the tense-mood-aspecte system, acquiring in the process properties that are characteristic of central categories" (Dahl 1988 p.139). Altres autors (Schwenter 1994) també han observat que abans de la substitució del pretèrit sintètic per el *Passé Composé* en francès hi ha haver un llarg període de variabilitat en l'ús d'un i l'altre temps. Aquesta podria ser la situació que estem veient en el cas castellà.

Tot i el que hem apuntat en el paràgraf anterior el fet de que l'ús del pretèrit indefinit castellà sigui variable en les diferents variants del castellà no és suficient per a explicar les dificultats que els informants al·loctons d'aquest estudi tenen per a distingir els contextos en els quals s'usa el pretèrit perfectiu i no pretèrit indefinit o viceversa. Si la variabilitat del sistema fos el factor contribuent més important aleshores el comportament lingüístic en català no es podria explicar ja que en principi els contextos d'ús del pretèrit perfectiu i pretèrit indefinit en català son força estables. Tot i això els informants objecte d'aquest estudi tenen gairebé els mateixos problemes tant en català com en castellà per a distingir els contextos d'ús del pretèrit perfectiu i del pretèrit indefinit.

Una altra explicació de perquè els informants no poden diferenciar els usos del pretèrit perfet dels del pretèrit indefinit podria ser el fet de que quan si observen les dues llengües meta es troben amb una situació en la que hi ha dues formes del verb en cada llengua: el pretèrit perfet en català i castellà, i el pretèrit indefinit català i castellà. Com podem veure a la taula 5.25 tres d'aquestes quatre formes son similars entre elles (el pretèrit perfet en català i el pretèrit indefinit en català i castellà).

Taula 5.25. Formes del verb del pretèrit perfet i pretèrit indefinit en català i castellà

	Català	Castellà
pretèrit perfet	Vaig treballar	Trabajé
pretèrit indefinit	He treballat	He trabajado

Tres de les formes tenen una forma perifràstica (pretèrit indefinit castellà i català i el pretèrit perfet català) i per tant serien més senzilles d'aprendre. De les tres formes perifràstiques dues d'elles s'assemblen molt en castellà i català: el pretèrit indefinit te una forma força similar en català i castellà. Degut a tot això semblaria que els informants estarien provant de simplificar aquest sistema de quatre formes verbals tot escollint un temps per a expressar temps passat perfectiu i perfet. I si fos així el temps escollit per a generalitzar l'expressió de passat no imperfectiu seria el temps que té una forma semblant en ambdues llengües, és a dir, el pretèrit indefinit.

El principi de correspondència (one-to-one principle, Ellis 1989) suggereix que en una llengua hi ha normalment una forma que correspon a una funció. En adquisició de llengües, quan aquest principi es trenca per l'entrada d'una forma nova, l'aprenent intenta reconstruir aquest sistema. En el cas que ens ocupa la introducció de dues formes de temps passat no imperfectiu porta a l'especialització d'una de les formes (pretèrit

indefinit en aquest cas) per a la majoria dels contextos de passat no imperfectiu per a mantenir la expressivitat comunicativa. Aquesta situació continuaria presumiblement fins que l'aprenent trobi una nova correlació forma-funció per al pretèrit perfet.

Un altre factor que pot contribuir a explicar el fet de que els informants objecte d'aquest estudi confonguin els contextos d'ús del pretèrit perfet i indefinit podria ser el fet que en àrab i amazic, les llengües primeres dels nostres informants, no hi ha una marca de distinció aspectual entre el perfet i el perfectiu (Dahl 1988). Segons Dahl, son és força comú que les llengües no facin aquest tipus de distinció. En contraposició, la distinció perfectiu-imperfectiu és present en l'àrab i l'amazic i pot ser precisament per això que els informants objecte d'aquest estudi no tenen problemes a l'hora de diferenciar els contextos de pretèrit perfet dels d'imperfet en cap de les dues llengües.

La última diferència important entre els dos grups de llengües que ens pot ajudar a entendre els problemes adquisició a que s'enfronten els nostres informants és la forma en la que el temps verbal es pot localitzar en el temps. Una possibilitat seria incloure el present com a centre d'íctic (el passat, present i futur tots tenen un lligam amb el present que actua de centre d'íctic), el que s'anomena temps absolut. L'altra forma seria localitzar el centre d'íctic en algun punt del temps donat pel context de la situació, el que s'anomena en la literatura temps relatiu. Comrie (1976) suggereix que una de les diferències que existeix entre els dos grups de llengües (el català i castellà en relació amb l'àrab dialectal marroquí i l'amazic) rau precisament en la diferència entre temps absoluts i relatius. Comrie sosté que els temps que son objecte de la present investigació (imperfet, pretèrit perfet i pretèrit indefinit) es comporten com a temps absoluts en les llengües romàniques i com a temps relatius en l'àrab (i amazic). Això ens permetria explicar perquè els nostres

informants tenen problemes diferenciant el pretèrit perfet i el pretèrit indefinit funcionalment.

Per a poder establir quina de les explicacions que acabem d'exposar és la que contribueix més a elucidar les dades d'aquesta investigació hauríem de saber primer quins factors lingüístics tenen un impacte significatiu en la correcció funcional dels dos temps que estem observant (pretèrit perfet i pretèrit indefinit).

2.4. Factors lingüístics que contribueixen a la correcció

2.4.1. Factors lingüístics que contribueixen a la correcció morfològica

D'acord amb el que diuen els resultats de les anàlisi estadístiques respecte de la morfologia del pretèrit indefinit en català tant els verbs transitius com els perifràstics tenen un índex de correcció més elevat. Aquest resultat es pot entendre si tenim en compte que la presència d'una estructura perifràstica comporta una càrrega cognitiva major per al parlant i per tant produeix verbs amb un índex més elevat de correcció si aquesta càrrega cognitiva no hi és present. Pel que fa als verbs transitius, el sol fet de que siguin més corrents que els intransitius qualsevol llengua podria fer pensar que les dades de la regressió s'haurien de creuar amb dades que comparessin la mitjana de correcció dels verbs transitius amb la mitjana de correcció dels intransitius per a poder obtenir un resultat amb dades fiables.

Pel que fa a la presència d'adverbis, Dickey apunta que els “temporal adverbis, particularly pre-posed ones, have a strong effect on temporal interpretation. They typically establish a reference time for the clause containing them, helping to provide a value for the anaphoric component associated with tense.” (Dickey 2001, p.9). Segons el

que diu el mateix autor i ja que els adverbis poden funcionar com a informació contextual addicional, la presència d'adverbis hauria de ser una de les variables que hauria d'ajudar als informants a diferenciar contextos de pretèrit perfet i de pretèrit indefinit. Tanmateix, no sembla tan clar que la presència d'adverbis pugui ajudar a obtenir un nivell de correcció morfològica més elevat. La regressió logística feta amb les dades del castellà però sembla indicar que els verbs que es produeixen en un context en el que no hi ha adverbis són més correctes morfològicament.

2.4.2. Correcció funcional

La secció de resultats ens proporciona una descripció acurada dels factors lingüístics específics que contribueixen a una correcció funcional més alta en cadascun dels temps verbals que entren a les anàlisis (el pretèrit perfet i el pretèrit indefinit en català i castellà).

Com hem esmentat en l'apartat anterior, Dickey (2001) sosté que els adverbis poden funcionar com a pistes contextuais per a esbrinar contextos d'ús de cada temps verbal. Així, la presència d'adverbis hauria de ser una de les variables que ajudaria als nostres informants a diferenciar entre contextos de pretèrit perfet i de pretèrit indefinit. Sembla que els nostres informants paren efectivament atenció als adverbis que elíciten un pretèrit perfet en castellà (adverbis com l'estiu passat, el mes passat, etc). La presència d'aquests adverbis fa augmentar el nivell de correcció en l'ús del pretèrit perfet en castellà. Encara que aquest sembli un resultat força robust, hem d'anar altre cop en compte amb el nombre de verbs que tenen un adverbi en el seu context en el pretèrit perfet (37) mentre que el nombre és molt més elevat en verbs sense un adverbi en el seu

context (917). Si comparem aquest resultat amb el fet que els verbs no elicitats mostren un índex més elevat de correcció que els elicitats (tenint a més en compte que l'elicitació es fa mitjançant un adverb de temps que usa la investigadora per a oferir el context adequat a l'ús verbal elicitat) en la mateixa regressió que ens dona les dades del pretèrit perfet en castellà no podríem concloure que els informants estan de fet parant atenció a les pistes contextuais d'igual forma en tots els casos.

En les dades sobre el pretèrit perfet en català en canvi és la absència d'adverbis la que afavoreix la correcció funcional. Per tant els informants no paren atenció a pistes contextuais. Aquests resultats en conjunt ens fan concloure que el fet de parar atenció als adverbis és una qüestió que varia segons la llengua que estiguin fent servir els aprenents.

L'efecte de la regularitat del verb en la correcció és un tema força debatut en la literatura i no hi ha un consens entre els diferents autors a l'hora de decidir quins tipus de verbs, regulars o irregulars, son s'adquireixen abans. Alguns autors apunten que és una qüestió que tindria més a veure amb la distinció entre la forma marcada (irregular) i la no marcada (regulars) que faria esperar que la forma marcada (els irregulars) s'adquiriria primer degut a que resulta una forma més visible i destacada (Bardovi-Harlig 1999, Wolfram 1985). El fet de que una forma sigui destacable perceptualment ha resultat ser un factor significatiu en la correcció de l'ús dels verbs irregulars en hongarès i anglès adquirits com a segona llengua per parlants xinesos com apunten Bayley & Langman's (2004). Tanmateix els verbs irregulars semblaria que afegixen una càrrega cognitiva extra que els faria més difícils d'usar funcionalment que no pas els regulars.

Andersen (1978) d'altra banda observa que les formes irregulars i regulars del passat en anglès s'adquireixen simultàniament per part de parlants nadius d'espanyol.

Stauble (1984) compara aprenents d'anglès com a segona llengua que tenen com a primera llengua l'espanyol i el japonès respectivament i contradiu el que troba Andersen: sembla que els verbs irregular s'usen abans i de forma més correcte que els regular potser degut a que s'usen més freqüentment i que s'aprenen gairebé com si fossin expressions fixes. Altres estudis com els de Dietrich et al. (1995), Klein (1994), i Salaberry (1999) també troben que l'adquisició de la morfologia irregular precedeix la regular.

L'efecte de la regularitat del verb en la correcció funcional en l'estudi present reflecteix fins a cert punt les qüestions que hem esmentat en el paràgraf anterior. Vam incloure dues variables diferents que donen informació sobre la regularitat del verb: la regularitat esperada i la regularització dels verbs per part dels informants. La primera ens informa de la regularitat del verb pel que fa a les normes de la llengua i la segona inclou a més la tendència dels aprenents de segones llengües de regularitzar verbs (per exemple, dir *poni* en lloc de *puse*). La regularitat esperada no proporciona cap resultat significatiu, però els verbs que son regulars o regularitzats pels parlants si que afavoreixen la correcció en l'ús del pretèrit perfet i del pretèrit indefinit en català. En castellà, son els verbs irregulars o fets irregulars els que afavoreixen la correcció en el pretèrit perfet. Això podria ser degut al fet de que la morfologia que més destaca (és a dir, la morfologia irregular del pretèrit perfet en castellà) ajuda a l'hora de discernir els contextos funcionals del pretèrit perfet.

Bayley & Langman (2004) descobreixen que la freqüència del verb és un dels factors que contribueixen a la correcció de l'ús del passat en anglès per part de parlants nadius de xinès: els verbs que s'usen més freqüentment s'usen millor en passat. De forma similar, en el present estudi la freqüència de l'ús del verb en la entrevista prediu la

correcció en l'ús del pretèrit perfet tant en català com en castellà. En castellà, en canvi, pel que fa a la correcció d'ús del pretèrit indefinit son els verbs menys freqüents els que afavoreixen la correcció.

Unes altres pistes contextuals que contribueixen a la correcció funcional a l'hora de decidir entre els contextos de pretèrit indefinit i de pretèrit perfet son les elicitacions per part de la investigadora. Al començament de cada narrativa la investigadora proporciona un marc temporal que en teoria hauria de elicitar un pretèrit o l'altre en cada cas. Per exemple, si la investigadora diu *aquest matí* o *l'estiu passat* s'esperaria una resposta en pretèrit indefinit i pretèrit perfet respectivament. Aquesta forma d'elicitar s'usa per part de la investigadora no només a l'inici de la narració sinó en altres ocasions durant la narració per a donar als informants la oportunitat de rectificar i tornar a formular el marc temporal de les narracions. L'ús d'aquest procediment d'elicitació, però només afavoreix la correcció funcional en el pretèrit indefinit en castellà mentre que no afavoreix la correcció funcional en el pretèrit perfet en castellà.

En resum, la correcció funcional en el pretèrit perfet i pretèrit indefinit en català l'afavoreixen els verbs regulars mentre que la correcció funcional del pretèrit perfet en català i castellà ve determinada per l'alta freqüència d'ús del verb a la entrevista. A més, l'ús d'adverbis té varies funcions segons la llengua i el temps: inhibeix la correcció funcional del pretèrit perfet en català, però afavoreixi la del pretèrit indefinit en català i la del pretèrit perfet en castellà. Tant el principi d'ordre cronològic com l'elicitació per part de la investigadora inhibeixen la correcció funcional del pretèrit perfet però l'elicitació afavoreix la correcció del pretèrit indefinit en castellà.

2.5. El paper del context social i lingüístic

Els anàlisis que relacionen la correcció global i els factors sociolingüístics mostren que la correcció global de l'ús dels passats en català no esta relacionada amb l'ús del català en la vida quotidiana dels informants (amb diferents interlocutors i en diferents àmbits). Sembla que els informants aprenen el català a l'escola prou bé com per obtenir un bon nivell en un test de proficiència però això no vol dir que usin més aquesta llengua fora de l'escola o, com a mínim, que no l'usen tant com per a que la variabilitat de la freqüència d'ús tingui un impacte en la correcció. Els resultats de les anàlisis també semblen indicar que l'aprenentatge del català per part d'aquests nens i nenes esta condicionat en part pel seu (previ) aprenentatge i grau d'ús del castellà (definitivament fora de l'escola i com a llengua de socialització als barris que resideixen).

Això confirma que la segona llengua que aprenen els nostres informants és el castellà i que el català és una tercera llengua que aprenen a una edat posterior i en un context diferent. Això ens permetria explicar perquè factors com ara el temps d'estada al país d'acollida, l'edat d'arribada i l'edat dels informants només expliquen la correcció en l'ús del passat en castellà i no en català. És a dir, que els factors que normalment serveixen per a explicar l'adquisició de segones llengües no ens proporcionen cap explicació del mode d'aprenentatge del català en l'estudi en curs. Les troballes anteriors suggereixen que hi ha una diferència també en la manera en la que aquests informants aprenen cadascuna de les llengües objecte d'estudi; aprenen el castellà de forma autodidacta i natural i el català a través d'una instrucció acadèmica. Les conseqüències que aquestes diferències d'aprenentatge comporten han sigut objecte de un nombre important d'estudis (Shresta 1998 i Ellis 1994) que conclouen que encara que un

aprenentatge més natural comporta nivells de fluïdesa més alts que un aprenentatge acadèmic, la producció oral més fluida és tanmateix menys acurada gramaticalment que en el cas d'un aprenentatge acadèmic. D'aquesta forma podem dir que aquest darrer punt seria contribuiria a explicar el comportament lingüístic dels informants del present estudi: el català com a llengua apresada a l'escola mitjançant una instrucció explícita seria la llengua que produeixen més acuradament i el castellà seria la llengua que parlen amb més fluïdesa encara que no tant acuradament degut al fet de ser una llengua apresada de forma natural i sense instrucció explícita.

Aquestes troballes reflecteixen la situació sociolingüística actual a l'àrea de Barcelona, és a dir, que els dominis d'ús de cada llengua s'estan especialitzant i compartimentalitzant. El català es manté com la llengua de l'educació mentre que el castellà continua sent la llengua de socialització per a la majoria de la gent en àrees urbanes com Pujolar (2001) i Vila (1996) suggereixen.

2.6. El paper de l'edat i la proficiència en la funció del pretèrit perfet i del pretèrit indefinit

D'acord amb el que hem vist a la secció de resultats la edat dels informants és el factor que explica les diferències de comportament entre els informants, especialment a l'hora de entendre les diferències funcionals entre el pretèrit indefinit i el pretèrit perfet. El grup d'edat d'informants més grans mostren més correcció que els nens i nenes del grup més petits a l'hora de distingir entre els contextos de pretèrit perfet i de pretèrit indefinit en català i en castellà. En general, el grup dels més grans usen el pretèrit indefinit per a expressar aspecte perfectiu en menys ocasions que els més petits. Fathman

(1975) ja va trobar que és l'edat i no l'edat d'arribada la variable que explica el comportament lingüístic funcional. Fathman troba que els aprenents més joves usen millor la fonologia però els més grans mostren més correcció gramatical. Aquesta troballa coincideix amb la que aporten els resultats de l'estudi en curs. A més, el fet que la edat d'arribada no tingui un efecte en els nivells de correcció ja s'ha suggerit en altres estudis: Steinmüller (1994) i Molina & Maruny (2004). Steinmüller (1994) investiga els factors que influencien la correcció en alemany per part de nens i nenes d'origen turc i conclou que l'edat d'arribada, entre d'altres factors, no té correlació amb el nivell de correcció dels informants. L'estudi de Molina & Maruny (2004) sobre l'adquisició de la competència comunicativa en català per part d'aprenents d'origen marroquí a Catalunya entre els 8 i els 18 anys també mostra que els factors que correlacionen amb la proficiència global i la competència comunicativa són el temps d'estada al país d'acollida i la edat del informants (és a dir, els més grans mostren millors resultats lingüístics).

La divisió entre grups amb més o menys proficiència només explica una porció de les dades en el cas del present estudi. Sembla que en castellà, independentment del nivell de proficiència dels informants, el tipus d'error que produeixen és el mateix. En català, en canvi, sembla que el nivell de proficiència dels informants prediu la diferència en el nivell de correcció a l'hora d'entendre la diferència entre el pretèrit indefinit i el pretèrit perfet. Així, el grup que mostra un nivell de proficiència més baix no mostra una més talent a l'hora de diferenciar contextos entre els dos temps en català però grup que mostra un nivell de proficiència més alt si que ho fa. La proficiència ha estat un factor crucial en un gran nombre d'estudis d'adquisició de segones llengües, especialment a l'hora de

dividir els informants en diferents grups per a donar evidència dels diferents estadis de l'adquisició de certs trets (Véronique 1987, Young 1989, i Comajoan 2000).

En resum, els informants més grans entenen millor la diferència entre els temps més problemàtics en l'adquisició dels temps passats en castellà i català. És a dir, tenen menys problemes a l'hora de diferenciar el pretèrit perfet i el pretèrit indefinit funcionalment. El nivell de proficiència en les dues llengües meta però, només serveix per a explicar part de les dades, les del català, pel que fa a la diferència funcional entre el pretèrit perfet i el pretèrit indefinit.

2.7. La hipòtesi de l'aspecte

La hipòtesi de l'aspecte tal com esta formulada ara no contribueix a explicar el procés d'adquisició del castellà i del català com a segona llengua per part d'informants que no tinguin l'anglès com a primera llengua. El problema que els informants confronten en les diferents fases que travessen a l'hora de discernir la diferència entre el pretèrit perfet i l'imperfet en l'adquisició d'aquestes llengües es pot entendre si apliquem la hipòtesi en qüestió. Tanmateix, les dificultats que troben els informants del present estudi son degudes al fet de que es troben amb una diferència addicional (la que diferencia contexts de pretèrit perfet i indefinit) que per a ells resulta molt més complicada que la diferència entre el pretèrit perfet i l'imperfet. La hipòtesi d'aspecte no contribueix a determinar quina seria la predicció pel que fa a l'aspecte inherent dels verbs en pretèrit perfet en contrast amb els verbs que anirien amb indefinit. Aquesta hipòtesi s'hauria de tornar a formular per a poder donar compte de les dades que proporcionen els informants d'aquest estudi pel que fa a les diferències entre els temps perfectius (pretèrit

perfet i indefinit) i l'imperfectiu; d'una altra forma la suposada universalitat de la hipòtesi podria ser qüestionada.

3. Resum de les troballes

Aquesta secció presenta un resum de les troballes d'aquest estudi. En una secció a part es presentaran les conclusions i els suggeriments per recerques posteriors. Les troballes més importants son les següents:

- La dimensió que porta més problemes per als aprenents de català i castellà com a segona llengua d'origen marroquí comparat amb els parlants bilingües del grup de controls és la correcció funcional en ambdues llengües. És a dir, l'adquisició de l'ús funcional correcte dels temps és més difícil que l'adquisició del significat lèxic o de la morfologia correcta.
- Els nostres informants tenen problemes sobre tot en adquirir els contextos d'ús del pretèrit perfet en contrast amb els del pretèrit indefinit en ambdues llengües.
- Morfològicament la majoria de problemes d'adquisició els trobem en pretèrit indefinit en català més que en l'imperfet. En castellà la morfologia que resulta més complicada d'aprendre és la del pretèrit perfet.
- Les variables lingüístiques que expliquen els nivells de correcció pel que fa a la dimensió funcional en català son la regularitat del verb pel que fa a l'ús del pretèrit perfet i de l'indefinit, i la freqüència del verb en la entrevista pel que fa a l'ús del pretèrit perfet en català i castellà.
- Les altres variables lingüístiques que tenen un impacte en la correcció funcional son els adverbis que inhibeixen la correcció funcional en el pretèrit perfet en

català però l'afavoreixen en el pretèrit indefinit en català i en el pretèrit perfet en castellà. Les elicitacions per part de la investigadora afavoreixen la correcció funcional del pretèrit indefinit en castellà.

- Pel que fa a les variables lingüístiques que afavoreixen la correcció morfològica veiem que la transitivitat del verb i l'absència d'una construcció perifràstica afavoreixen la correcció en el pretèrit indefinit català, mentre la correcció morfològica en el pretèrit perfet castellà és més alta si no hi ha adverbis que elicitin un pretèrit perfet en el context de producció del verb en qüestió.
- Pel que fa a les variables sociodemogràfiques, les anàlisis confirmen que la segona llengua real dels informants en aquest estudi és el castellà mentre que el català s'hauria de veure com una tercera llengua que s'aprèn posteriorment i en un context diferent.
- A més les variables sociodemogràfiques ens informen de que els informants més grans tenen menys problemes que els informants més joves a l'hora d'usar el pretèrit perfet i el pretèrit indefinit en els contextos adequats. El nivell de proficiència en les llengües meta però només explica la part de les dades en català pel que fa a la diferència funcional entre el pretèrit perfet i l'indefinit.

4. Conclusions i possibles futures recerques

Els resultats d'aquest estudi ens revelen pautes comunes respecte de la interllengua dels parlants i el sistema de temps i aspecte dels aprenents de català i castellà com a segona llengua a Barcelona que tenen l'àrab dialectal marroquí i l'amazic com a primera llengua. Una d'elles és que la diferència funcional entre els temps, en aquest cas

entre el pretèrit perfet i el pretèrit indefinit, es la que comporta la dificultat més gran en l'adquisició de les dues llengües meta. Aquesta troballa ens permet confirmar que en l'ordre d'adquisició la forma precedeix la funció una qüestió força important en el camp de l'adquisició de segones llengües.

En l'estudi en curs la variabilitat dins d'un mateix aprenent pel que fa a la rapidesa i la correcció en l'adquisició dels temps problemàtics (el pretèrit perfet i el pretèrit indefinit) en català i castellà sembla estar subjecte a restriccions diferents. Això implica que pot ser una errada tractar les dues llengües meta (el català i el castellà) com si en fossin només una només pel fet de que es parlin en el mateix territori i que els informants objecte d'aquest estudi les estiguin adquirint les dues. Tanmateix, el fet de que l'estudi se centri en les dues llengües parlades en el territori on els nostres informants viuen fa que els resultats de l'estudi siguin també informatius pel que fa a les funcions i les posicions que aquestes dues llengües tenen en la societat. Alhora el fet que el català i castellà tinguin diferents funcions a l'àrea metropolitana de Barcelona es reflecteix en la manera en la que els informants adquireixen cada llengua i, com a conseqüència, en el nivell de proficiència i correcció que demostren en cadascuna.

Altres recerques sobre aquest tema en el futur haurien d'incorporar alguns aspectes importants. Primerament fóra essencial que l'estudi se centrés en l'adquisició de les diferències funcionals entre el pretèrit perfet i el pretèrit indefinit. Per tal de poder proporcionar una resposta a aquesta última qüestió s'hauria de fer un estudi a diferents parts de l'estat espanyol on es parlen diferents dialectes del castellà. Per tant seria interessant de fer un estudi similar amb nens i nenes d'origen marroquí a Galícia, Madrid, Andalusia, les Illes Canàries i Catalunya simultàniament per a poder saber on els nens i

les nenes d'origen marroquí usen el pretèrit perfet en lloc del pretèrit indefinit per a expressar el passat i per saber si hi ha alguna influència del castellà parlat en aquestes àrees en la parla d'aquests aprenents.

Un altre aspecte a tenir en compte en futures investigacions seria la inclusió d'informants que tinguessin com a primera llengua altres llengües tipològicament diferents (per exemple el xinès o l'urdu). Una altra qüestió que també seria d'interès seria veure si el castellà i el català dels nens i les nenes d'origen Llatinoamericà esta o no influït per les varietats del castellà que parlen els seus progenitors que té un sistema funcional en l'ús del pretèrit perfet i del pretèrit indefinit que esta molt ben delimitat i és poc variable o bé el català i castellà d'aquests nens esta més influït per la norma peninsular i per el català.

Per acabar, les troballes d'aquest estudi mereixerien una consideració pel que fa a les pràctiques pedagògiques. Donat els resultats seria convenient que l'ús variable del pretèrit indefinit i del pretèrit perfet a Barcelona (i a tot l'estat espanyol potser) es reflectís en la instrucció del castellà com a segona llengua. Encara que els llibres de castellà presentin les diferències d'ús del pretèrit perfet i el pretèrit indefinit de forma general potser convindria donar més importància a les diferències dialectals i a les situacions d'ús en les que un ús o l'altre fossin clares. Tant la instrucció en segones llengües com l'àmbit de l'adquisició de castellà i català com a segones llengües es beneficiarien indubtablement de recerques que tinguessin com a objectiu proporcionar una explicació teòrica i una aplicació pedagògica sobre l'ús del pretèrit perfet en relació amb l'indefinit en castellà i català.

BIBLIOGRAFIA

- Alarcos Llorach, E. (1947). Perfecto simple y perfecto compuesto en español. *Revista de Filología Española* 31, 108-39.
- Alarcos Llorach, E. (1994). *Gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Calpe.
- Alturo, N. (1997). Les seqüències textuais i la selecció del pretèrit indefinit (he parlat). In *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 13, 77-112.
- Alturo, N. (1998). Registres i semàntica verbal: L'ús de les formes de perfet I de present perfet. In L. Payrató (Ed.), *Oralment: Estudis de variació funcional*. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Alturo, N. (1999). El papel de la anterioridad y de la perfectividad en la representación de estados y eventos. In M.J. Serrano (Ed.), *Estudios de variación sintáctica*. Madrid, Iberoamericana, pp.143-172.
- Andersen, R.W. (1978). An implicational model for second language research. In *Language Learning* 28, 221-82.
- Andersen, R. W. (1986). El desarrollo de la morfología verbal en el español como segundo idioma. In J.M. Meisel (Ed.), *Adquisición del lenguaje*. Frankfurt: Vervuert, pp. 115-138.
- Andersen, R. W. (1989). La adquisición de la morfología verbal. *Lingüística*, 1, 90-142.
- Andersen, R. W. (1991). Developmental sequences: The emergence of aspect marking in second language acquisition. In T. Huebner & C.A.Ferguson (Eds.), *Cross-Currents in second language acquisition and linguistic theories*. Amsterdam: Benjamins, pp 305-324.
- Andersen, R.W. & Y. Shirai (1994). Discourse motivations for some cognitive acquisition principles. *Studies in Second Language Acquisition*, 16, 133-156.
- Andersen, R.W. & Y. Shirai (1996). The Primacy of Aspect in First and Second Language Acquisition: The Pidgin-Creole Connection. In Ritchie, W.C. & T.K. Bhatia. *Handbook of Second Language Acquisition*. San Diego: Academic Press, pp.527-569.
- Antinucci, F. & Miller, R. (1976). How children talk about what happened. In *Journal of Child Language*, 3, 167-189.

- Bardovi-Harlig, K. (1998). Narrative structure and lexical aspect. *Conspiring Factors in Second Language Acquisition of Tense-Aspect Morphology*. In *Studies in Second Language Acquisition*, 20, 471-508.
- Bardovi-Harlig, K. (1999). From morpheme studies to temporal semantics. Tense-Aspect Research in SLA. In *Studies in Second Language Acquisition*, 21, 241-382.
- Bardovi-Harlig, K. (2000). *Tense and Aspect in Second Language Acquisition: Form, Meaning, and Use*. Oxford: Blackwell Publishers, Ltd.
- Bayley, R. (1994). Interlanguage Variation and the Quantitative Paradigm: Past Tense Marking in Chinese-English. In Tarone, E.E., S.M Gass & A. D. Cohen (Eds.) *Research Methodology in Second-Language Acquisition*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc, pp.157-181.
- Bayley, R. & Lagman, J. (2004). Variation in the group and the individual: Evidence from second language acquisition. *IRAL* 42, 303-318.
- Berdan, R. (1996). Disentangling Language Acquisition from Language Variation. In Bayley, R. & Preston, D. (1996). *Second Language Acquisition and Linguistic Variation*. Amsterdam: John Benjamins, pp. 203-244.
- Bybee, J. (1985). *Morphology: A study of the relation between meaning and form*. Amsterdam: Benjamins.
- Bybee, J., Perkins, R. & Pagliuca, W. (1994). *The evolution of grammar: tense, aspect, and modality in the languages of the world*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Castellanos, C. & Akioud, H. (2000). La presència de la llengua amaziga (o berber). *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 14, 77-87.
- Comrie, B. (1976). *Aspect: an introduction to the study of verbal aspect and related problems*. Cambridge; New York : Cambridge University Press.
- Comrie, B. (1985). *Tense*. Cambridge; New York: Cambridge University Press.
- Comajoan, L. (2000). *The acquisition of past temporality and past morphology in Catalan as a foreign language*. Unpublished Doctoral Dissertation, Indiana University, Bloomington.
- Dahl, Ö. (1985). *Tense and aspect systems*. Oxford: Blackwell.

- Dickerson, L. (1974). *Internal and external patterning of phonological variability in the speech of Japanese learners of English: toward a theory of second language acquisition*. Unpublished Doctoral Dissertation, University of Illinois, Urbana-Campaign.
- Dickerson, W. (1976). The psycholinguistic unity of language learning and language change. *Language Learning*, 26, 215-231.
- Dickey, M.W. (2001). *The processing of tense: psycholinguistic studies on the interpretation of tense and temporal relations*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Dietrich, R., Klein, W., & C. Noyau. (Eds.) (1995). *The acquisition of temporality in a second language*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins.
- DiGiacomo, S. (2001). 'Catalan is Everyone's Thing': Normalizing a Nation. In O'Reilly, C. C. (Ed.), *Language, ethnicity and the state. Vol. 1, Minority languages in the European Union*. Hampshire: Palgrave, pp. 56-77.
- Dowty, D. (1986). The effects of aspectual class on the aspectual structure of discourse: semantics or pragmatics? *Linguistics and Philosophy*, 9, 37-61.
- Ellis, D. (1989). Sources of intra-learner variability in language use and their relationship to second language acquisition. In Gass, S., Madden, C., Preston, D. and Selinker, L. (Eds.). *Variation in second language acquisition*. Volume II: psycholinguistic issues. Clevedon: Multilingual Matters, pp.22-45.
- Ellis, R. (1994). *The study of second language acquisition*, Oxford, Oxford University Press.
- Epstein, S.D., S. Flynn, & G. Matohardjono. (1996). Second language acquisition: Theoretical and experimental issues in contemporary research. In *Behavioral and Brain Sciences*, 19, 677-758.
- Extra, G. & L. Verhoeven (1993). *Immigrant languages in Europe*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Faiq, S. (1999). The Status of Berber: A Permanent Challenge to Language Policy in Morocco. In Suleiman, Y. (1999) *Language and Society in the Middle East and North Africa*. Richmond, Surrey: Curzon Press.
- Fassi Fehri, Adolkader. (1993). Chapter 4. Temporal, Aspectual, and Modal Categories. *Issues in the Structure of Arabic Clauses and Words*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

- Fathman, A. (1975). The relationship between age and second language productive ability. *Language Learning*, 25, 245-266.
- Ferguson, C.A. (1959). Diglossia. *Word*, 15, 325-340.
- Fernández Martínez, A. (1994). El aprendizaje de los morfemas verbales. Datos de un estudio longitudinal. In López Ornat, S. (Ed.), *La adquisición de la lengua española*. Madrid: Siglo Veintiuno Editores, pp. 29-45.
- Gómez Torrego, L. (1999). Los verbos auxiliares. Las perífrasis verbales de infinitivo. In I. Bosque & V. Demonte (eds.) *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Real Academia Española / Espasa Calpe, Vol. II, Chapter 51.1-51.3.3, 3323-3389.
- Hasbún, L. (1995). *The role of lexical aspect in the acquisition of tense and grammatical aspect in Spanish as a foreign language*. Unpublished doctoral dissertation, Indiana University, Bloomington.
- Hernández Alonso, C. (1984). *Gramática Funcional del Español*. Madrid: Gredos.
- Holes, C. (1995) *Modern Arabic. Structures, Functions and Varieties*. New York: Longman.
- Kempas, I. (2002). Sobre las actitudes de estudiantes españoles hacia el uso del pretérito perfecto. In *Neuphilologische Mitteilungen*, v.103, pp.435-447.
- Klein, W. (1994) *Time in Language*. New York: Routledge.
- Lamuela, X. (2001). *El Berber. Estudi comparatiu entre la gramàtica del català i la del berber o amazig*. Generalitat de Catalunya. Departament de Benestar Social, Bcelona.
- López-Ortega, N. (2000). Tense, aspect, and narrative structure in Spanish as a second language. *Hispania* 83, 488-502.
- Meisel, J. (1987). Reference to past events and actions in the development of natural second language acquisition. In C.W. Pfaff (Ed.), *First and second language acquisition processes*. New York: Newbury House, pp.109-135.
- Molina, M. & Maruny, L. (2004). El catalán que aprenden los alumnos marroquíes. *Estudios de Sociolingüística*, 5 (2), 323-348.
- Montrul, S. (2002). Competence and Performance Differences between Monolinguals and 2nd Generation Bilinguals in the Tense/Aspect Domain. In James F. Lee et al., *Structure, Meaning, Acquisition in Spanish*. Somerville: Cascadilla Press, pp. 93-114.

- Montrul, S. & R. Slabakova. (2002). The L2 Acquisition of Morphosyntactic and Semantic Properties of the Aspectual Tenses Preterite and Imperfect. In A.T. Perez-Leroux & J. Muñoz Licerias (Eds.), *The Acquisition of Spanish Morphosyntax*, pp.115-151.
- Ouakrim, O. (2000). Una aproximació sociolingüística del berber al nord d'Àfrica i a Catalunya. *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 14, 89-97.
- Preston, D. R. (1996). Variationist Perspectives on Second Language Acquisition. In Bayley, R. & Preston, D. (1996). *Second Language Acquisition and Linguistic Variation*. Amsterdam: John Benjamins, pp.1-46.
- Pujolar, J. (2001). *Gender, heteroglossia, and power: a sociolinguistic study of youth culture*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter.
- Regan, Vera. (1996). Variation in French Interlanguage: A longitudinal Study of Sociolinguistic Competence. In Bayley, R. & Preston, D. (1996). *Second Language Acquisition and Linguistic Variation*. Amsterdam: John Benjamins, pp.177-202.
- Robinson, R. (1995). The aspect hypothesis revisited: a cross-sectional study of tense and aspect marking in interlanguage. *Applied Linguistics*, 16, 344-370.
- Salaberry, R. (1999). The development of past tense verbal morphology in classroom L2 Spanish. *Applied Linguistics* 20, 151-178.
- Salaberry, R. (2000). *The development of past tense morphology in L2 Spanish*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins.
- Sánchez, R. (2001). *L'àrab. Estudi comparatiu entre la gramàtica del català i la de l'àrab*. Generalitat de Catalunya. Departament de Benestar Social, Barcelona.
- Schwenter, S. (1994). The grammaticalization of an Anterior in Progress: Evidence from a Peninsular Spanish Dialect. *Studies in Language*, 18, 71-111.
- Selinker, L. (1972). Interlanguage. *International Review of Applied Linguistics (IRAL)* 10, 2: 209-231.
- Serrano, M.J. (1994). Del pretérito indefinido al pretérito perfecto: un caso de cambio y gramaticalización en el español de Canarias y Madrid. In *Lengua Española Actual*, XVI, 1, pp. 37-57.
- Shirai, Y. (1993). Inherent Aspect and the Acquisition of Tense/Aspect Morphology in Japanese. In H. Nakajima & Y. Otsu (Eds.) *Argument Structure: Its Syntax and Acquisition*. Tokyo: Kaitakusha, pp.185-211.

- Shlonsky, U. (1997). *Clause Structure and Word Order in Hebrew and Arabic*. New York: Oxford University Press.
- Shresta, T. B. (1998). Instruction and exposure: how do they contribute to second language acquisition? *Foreign Language Annals*, 31, 231-240.
- Skutnabb-Kangas, T. (2000). *Linguistic genocide in education, or worldwide diversity and human rights?* Mahwah, N.J.: L. Erlbaum Associates.
- Slabakova, R. (1999). The parameter of aspect in second language acquisition. *Second Language Research*, 15, 3, 283-317.
- Slobin, D. I. (1985). Cross-linguistic evidence for the language-marking capacity. In Slobin, D.I. (Ed.) *The cross-linguistic study of language acquisition*. Hillsdale, New Jersey: Erlbaum, volume 2, pp.1157-1256.
- Stauble, A.-M. (1984). A comparison of a Spanish-English and a Japanese-English second language continuum: negation and verb morphology. In R. Andersen (Ed.) *Second Languages: A Cross-Linguistic Perspective*. Rowley, Mass.: Newbury House.
- Steinmüller, U. (1994). Language acquisition, biography and bilingualism. In Blackshire-Belay, C. (Ed.), *Current Issues in Second Language Acquisition and Development*. Maryland: University Press of America.
- Tarone, E. & Liu, G.-Q. (1995). Situational context, variation and second language acquisition theory. In Cook, G. & Seidlhofer, B. (Eds.). *Principle and practice in applied linguistics*. Oxford: Oxford University Press, 107-124.
- Tilmantine, M., El Molghy, A. & Castellanos, C. (1998). *La llengua rifenya. Tutlayt tarifit*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona.
- Vendler, Z. (1967). Verbs and times. In Z. Vendler, *Linguistics and Philosophy* (pp.97-121). Ithaca, NY: Cornell University Press, pp. 97-121.
- Véronique, D. (1987). Reference to past events and actions in narratives in L2: Insights from North African Learners' French. In C.W. Pfaff (Ed.), *First and second language acquisition processes*. Rowley, MA: Newbury House, pp.252-272.
- Vila, F.X. (1996). *When classes are over. Language choice and language contact in bilingual education in Catalonia*. Unpublished Doctoral Dissertation, Vrije Universiteit Brussel.

- Von Stutterheim, C. (1991). Narrative and description: temporal reference in second language acquisition. In T. Huebner & C.A.Ferguson (Eds.), *Cross-Currents in second language acquisition and linguistic theories*. Amsterdam: Benjamins, pp. 385-401.
- Woolard, K. (1989). *Doubletalk: Bilingualism and the politics of ethnicity in Catalonia*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Wolfram, W. (1985). Variability in tense marking: A case for the obvious. *Language Learning*, 35, 229-253.
- Wolfson, N. (1982). *CHP: The conversational Historical Present in American English Narrative*. Dordrecht: Foris.
- Yllera Fernández, A. (1999). Las perífrasis verbales de gerundio y participio. In I. Bosque & V. Demonte (eds.) *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Real Academia Española / Espasa Calpe, Vol. II, Chapter 52, 3391-3441.
- Young, R. (1989). Ends and means: Methods for the study of interlanguage variation. In Gass, S., Madden, C., Preston, D. and Selinker, L. (Eds.). *Variation in second language acquisition*. Volume II: psycholinguistic issues. Clevedon: Multilingual Matters, 65-90.
- Young, R. (1991). *Variation in interlanguage morphology*. New York: Peter Lang.
- Young, R. & Bayley, R. (1996). VARBRUL Analysis for Second Language Acquisition Research. In Bayley, R. & Preston, D. (1996). *Second Language Acquisition and Linguistic Variation*. Amsterdam: John Benjamins, pp.253-307.